

Styrking av reinbeitedistrikter i arealsaker

Rapport nr. 41/2020
08.12.2020

Rapport: Styrking av reinbeitedistrikter i arealsaker

Avdeling: Avdeling reindrift

Dato: 08.12.2020

Ansvarlig: Liv Berit Hætta

Leder for arbeidsgruppa: Håvard Alexander Hagen

Bidragstere: Hildegun Thomassen og Ragnhild Bær Lango

Rapport-nr.: 41/2020

Forsidebilde: Bjørnar Strøm Hågensen, Kvaløya, Troms 2019

Innhold

Innhold	3
1 Innledning	5
1.1 Bakgrunn og mandat.....	5
1.2 Metode.....	5
2 Eksisterende ordninger	7
2.1 Ordninger over Reindriftens utviklingsfond.....	7
2.2 Planfaglig ressurs for Nord-Trøndelag reinbeiteområde.....	8
3 Resultater fra spørreundersøkelsene	10
3.1 Resultater fra spørreundersøkelsen til distrikter.....	10
3.2 Resultater fra spørreundersøkelsen til kommuner og utbyggere.....	16
4 Hvordan kan distriktene styrkes for å bedre ivareta sine interesser i arealsaker	23
4.1 Antaller saker som utfordring og kompetansebehov.....	23
4.2 Distriktenes arbeid med distriktsplaner.....	26
4.3 Språkutfordringer.....	27
4.4 Regional plan for reindrift.....	28
4.5 Statlige planretningslinjer for reindrift.....	28
4.6 Kommunenes kompetanse om reindrift bør styrkes.....	29
4.7 Informasjon og kommunikasjon om reindriften kan forbedres.....	29
4.8 Behov for nytt veiledningsmateriell.....	31
4.9 Vurdering av planfaglig ressurs i kommunene og ressursenter.....	31
5 Plankonsulenter – kjøp og effekter	34
5.1 Plankonsulenter i reindriften.....	34
5.2 Valg av plankonsulenter hos kommuner og utbyggere.....	34
5.3 Reindriften kjøp av plankonsulent tjenester.....	35
5.4 Effekter av kjøp av plankonsulent tjenester.....	36
6 Anbefaling	41
6.1 Tydeliggjøre eksisterende ordning.....	41
6.2 Behov for opplæring og dialog.....	42
6.3 Mal og veileder for distriktsplan.....	43
7 Kildeliste	44
7.1 Litteratur.....	44
7.2 Rapporter.....	44
7.3 Internett.....	44
7.4 Tidsskrift.....	45
7.5 Rundskriv.....	45
7.6 Avhandlinger.....	45

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og mandat

I sluttprotokollen fra reindriftsavtaleforhandlingene 2020/2021, er Staten v/Landbruks- og matdepartementet (LMD) og Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL) omforent om at det skal utarbeides en utredning for å avklare hvordan distriktene kan styrkes i arealsaker.

Følgende fremkommer av sluttprotokollen pkt. 3.2.4 og utgjør arbeidsgruppas mandat:
“Avtalepartene er enige om at Landbruksdirektoratet skal gjennomfører en utredning for å avklare hvordan distriktene kan styrkes slik at de best kan ivareta egne interesser i arealsaker. Utredningen skal også se på mulighetene for, og effekten av, kjøp av plankonsulenttjenester som kan bistå reinbeitedistriktene i arealsaker. Landbruksdirektoratet skal presentere utredningen for avtalepartene i forkant av forhandlingene om Reindriftsavtalen 2021 /2022”.

Mandatet kan deles opp i tre deler:

1. Utredningen skal avklare hvordan distriktene kan styrkes slik at de best kan ivareta egne interesser i arealsaker. Denne delen av mandatet vurderes i kapittel 4.
2. Utredningen skal se på mulighetene for kjøp av plankonsulenttjenester for å bistå reinbeitedistrikter i arealsaker. Denne delen av mandatet er vurdert i kapittel 5.3.
3. Utredningen skal se på effekten av kjøp av plankonsulenttjenester for å bistå reinbeitedistrikter i arealsaker. Denne delen av mandatet er vurdert i kapittel 5.4

Arbeidsgruppen har bestått av Håvard Alexander Hagen, Ragnhild Bær Lango og Hildegun Thomassen.

1.2 Metode

Arbeidsgruppa ble tidlig enig om at det var ønskelig med en god statusbeskrivelse av erfaringene som næringen selv har i sitt arbeid med plan- og arealsaker. Videre synes arbeidsgruppen det var viktig at også kommuner og andre utbyggere med arealbehov fikk anledning til å fremme sine erfaringer fra dialog med næringen og saksbehandling av arealsaker der reindrift var tema. Det ble derfor utarbeidet to spørreundersøkelser. Spørreundersøkelsene ble utarbeidet av arbeidsgruppa selv ved hjelp av programvaren Microsoft forms.¹

Spørreundersøkelse til reinbeitedistrikter

Spørreundersøkelsen til reinbeitedistriktene ble sendt ut til 81 reinbeitedistrikter innenfor det samiske reindriftsområdet. I tillegg ble undersøkelsen etter forespørsel sendt ut til sommersidaene i distrikt 16 i Øst Finnmark reinbeiteområde (9 stk).

Ved svarfrist ble det motatt 45 svar noe som tilsvarer en svarprosent på 50 %, noe arbeidsgruppa er fornøyd med. Det kan her nevnes at svarprosenten for frivillige spørreundersøkelser er kraftig redusert de siste årene. For frivillige web-undersøkelser oppnådde SSB en svarprosent på 46% i 2017.²

Resultater omtales i kapittel 3.1. Oppsummering av undersøkelsen kan fås på forespørsel til Landbruksdirektoratet.

¹ <https://support.microsoft.com/nb-no/forms>

² NIBIO - Evaluering av endringer i den offentlige forvaltningen av reindriften – 28.02.2019 prosjektnr 11381

Spørreundersøkelser til kommuner og utbyggere

Spørreundersøkelsen ble sendt ut til 12 kommuner som har ett eller flere reinbeitedistrikter innenfor kommunegrensen og som opplever noe grad av vekst/press på arealer. Det ble valgt ut to kommuner innenfor hvert reinbeiteområde. Videre ble undersøkelsen sendt ut til 12 større utbyggere. Utbyggerne som ble valgt representerte både mineral, strømnnett, og vindkraftbransjen. Både offentlige og private aktører var representert.

Dette er ett lite utvalg av alle kommuner og utbyggere som opererer innenfor reindriftsområder. Resultatene fra undersøkelsen må derfor brukes forsiktig, men arbeidsgruppa forventet at man likevel kunne få verdifull innsikt i hvordan disse aktørene opplever å jobbe tett opp mot reindriften.

Ved svarfrist ble det mottatt 14 svar fra kommuner og utbyggere. Dette tilsvarer 58 %, noe arbeidsgruppa er fornøyd med.

Resultater omtales i kapittel 3.2. Oppsummering av undersøkelsen kan fås på forespørsel til Landbruksdirektoratet.

Noen metodiske refleksjoner rundt spørreundersøkelsene

Spørreundersøkelsene omhandler ganske kompliserte forhold så spørreundersøkelsens spørsmålene er forsøkt utformet i et dagligdags og lettfattelig språk . Undersøkelsene er kun utformet på norsk. Når det gjelder undersøkelsen til reinbeitedistriktene, kan det være en ulempe og en mulig feilkilde.

Spørreundersøkelsene kunne besvares på PC og via mobiltelefon.

2 Eksisterende ordninger

2.1 Ordninger over Reindriftens utviklingsfond

2.1.1 Tilskudd til juridisk bistand og støtte til sikring av arealer³

Reindriftens utviklingsfond (RUF) kan gi tilskudd til juridisk bistand for sikring av reindriftens beiterett og støtte i forbindelse med distriktenes arbeid til sikring av reindriftens arealer, jf. RUF-forskrift av 20. juni 2019 § 1-6 andre ledd bokstav a. Tilskuddet gis etter søknad fra reinbeitedistrikter og siidaer, noe som betyr at siidaandeler og enkeltpersoner ikke kan få tildelt tilskuddet.

Tilskuddet skal primært benyttes til større tiltak som for eksempel kan være etablering av hyttefelt eller vindkraft i reinbeiteområder, høringsuttalelser og utredninger mv. Tiltak som faller utenfor er konsekvensutredninger etter bestemmelsene i plan- og bygningsloven. Disse kostnadene dekkes av forslagsstilleren ifølge plan- og bygningsloven. Tilskudd kan dermed gis til kostnader med å utarbeide høringsuttalelsen til konsekvensutredningen.

Tilskudd til juridisk bistand kan gis i saker både med og uten domstolsbehandling. Saker uten domstolsbehandling er for eksempel søknader om utbygging av reinbeiteområder, som blir behandlet av plan- og bygningsmyndigheter. I saker med domstolsbehandling kan det innvilges tilskudd både for behandling av saken i tingretten, og for behandling i høyere instanser.

Tilskudd til juridisk bistand gis ikke i tvistesaker mellom reindrifftsutøvere eller mellom reindriften og reindrifftsmyndigheten.

Det maksimale antall timer som dekkes for tilskudd til juridisk bistand er 50 timer for saker uten domstolsbehandling. For saker med domstolsbehandling er det maksimale antall timer 100 timer, inkludert 50 timer bistand før domstolsbehandlingen. Timesatsen tilsvarer den til enhver tid gjeldende offentlige salærsatsen, pr. 1. januar 2020 utgjør timesatsen kr 1 060.

Det innvilges også tilskudd for utgifter til reise, og opphold, når slike utgifter har vært vesentlig og nødvendige for saken, samt rettsgebyr og sideutgifter i saker med domstolsbehandling. Slike utgifter er begrenset opp til den totale bevilgningssum etter maksimalt antall timer. Dette betyr for eksempel at hvis maksimalt antall timer er benyttet til juridisk bistand, så vil ikke disse utgiftene bli innvilget.

Landbruksdirektoratets statusrapport for bistand fra RUF viser at det var et distrikt/siida som fikk innvilget tilskudd til juridisk bistand i 2018, mens det var seks søknader og fem innvilgede søknader i 2019 og tre søknader hvor to er innvilget frem til desember 2020. Sakene gjelder juridisk bistand i forbindelse med inngrep i reindriftens beitearealer.

2.1.2 Faglig tiltak til fremme for reindriften

Etter RUF-forskriften av 20. juni 2019 § 1-6 annet ledd bokstav d kan det gis bistand for faglige tiltak til fremme av reindriften, herunder veiledning, kursvirksomhet, beitegransking, planlegging og avlstiltak.

³ Reindrifftsnytt 1:2019

Tilskuddet har tidligere blant annet vært gitt til planfaglig ressurs i kommune, høringsuttalelse og prioritetskart, rydding og utbedring av flyttelei og droneprosjekt m.m.

Det generelle hovedvilkåret for å innvilge støtte etter denne bestemmelsen er at tiltaket det søkes støtte til fremmer reindriften i distriktet og området. En naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier at tiltaket som skal iverksettes må ha et visst omfang og få betydning for en større krets av reindriftsutøvere i distriktet og området. For å fremme reindriften i distriktet og området må tiltaket medføre noe ytterligere positivt enn det som allerede eksisterer i distriktet/området.⁴

2.2 Planfaglig ressurs for Nord-Trøndelag reinbeiteområde⁵

I Trøndelag er det opprettet et prosjekt “*Planfaglig ressurs for Nord-Trøndelag reinbeiteområde*”. Prosjektet startet i januar 2019 og er over 3 år. Det er opprettet en planressursstilling over 3 år for å styrke reinbeiteområde i Nord-Trøndelag.

Hensikten med prosjektet er å fremme formålet om å sikre arealbehovet i reindriften, ved å belyse behovet for planfaglig støtte til distriktene og fremme effekten med en planfaglig ressurs. Hensikten er også å øke kunnskapen og kvaliteten i saksbehandlingen med kommuner og andre aktører, i blant annet høringsaker.

Prosjektet er ledet av et styre bestående av lederne av de seks reinbeitedistriktene og leder av lokallaget til Norske reindriftssamers landsforbund (NRL). Planressursen er formelt ansatt i Snåsa kommune og leder det daglige arbeidet i prosjektet. I faglige og politiske spørsmål skal planressursen rapportere til styret.

Fylkesmannen støtter prosjektet med 34 % av midlene, Trøndelag fylkeskommune med 22 %, Sametinget med 22 % og Reindriftenes utviklingsfond (RUF) med 22 %. Fylkesmannen og Trøndelag fylkeskommune har gitt tilsagn for 3 år, men det må leveres søknad til Sametinget årlig og til RUF for siste prosjektår i 2021.

Alle kommuner innenfor reinbeiteområdet sender aktuelle høringsaker til reinbeitedistriktets leder og planressursen. Kommunene må jevnlig bli påminnet om at saker innenfor reindrift også skal sendes til planressursen. Hvis sakene bare blir sendt til distriktslederene, så vil det ifølge planressursen i de fleste tilfeller føre til betydelig forsinkelse i saksgangen. Årsaken til dette er ikke oppgitt, men våre resultater fra spørreundersøkelsen viser at mange distrikter sliter med antallet arealsaker og kommunen opplever ofte at svar på høringer ikke kommer inn innenfor høringsfrist noe som kan være ett signal om kapasitetsproblemer hos distriktene.

Aktiviteten i prosjektet blir i stor grad styrt av arealbruksprosessene som pågår innenfor reinbeiteområdet. Dette er i første rekke høringsaker fra kommunene etter plan- og bygningsloven, men også andre lover som motorferdselsloven når det gjelder rekreasjonsløyper og jordloven for nydyrking av areal og skogsbilveier. Vind og vannkraftsaker blir behandlet etter energiloven, men har en del saksbehandlingsregler, blant annet innsigelse og medvirkning, i plan- og bygningsloven.

I 2019 behandlet planressursen totalt 160 saker. Frem til 10. november 2020 opplyser planressursen at antallet er på 170 saker. Dette er en økning fra i fjor. Planressursen mener det sannsynligvis er mørketall ved at noen saker ikke er blitt sendt til planressursen. Det kan være at en del saker i prosjektets startfase ikke blir sendt til planressursen, samtidig som kommunene

⁴ Landbruksdirektoratet – 2018 – 13 Rundskriv til forskrift om Reindriftens Utviklingsfond s. 9

⁵ Årsmelding 2019 – Planfaglig ressurs for Nord-Trøndelag reinbeiteområde

også selv må vurdere om saker skal oversendes på høring til distriktet og planressursen. Planressursen holder oversikten over saker og involverer distriktene (sitjene) etter behov.

Statistikken viser at dispensasjoner etter plan- og bygningsloven, samt nydyrking innenfor landbruk er i klart flertall av sakstypene. Disse sakstypene er ofte lite tidkrevende å behandle. Statistikken viser også at antallet saker er ulikt fordelt på distriktene, fire distrikt skiller seg ut med over 25 saker pr. distrikt.

3 Resultater fra spørreundersøkelsene

3.1 Resultater fra spørreundersøkelsen til distrikter

Landbruksdirektoratet har gjennomgått innkomne resultater fra spørreundersøkelsen til distriktene. I det videre omtales kun de mest sentrale funn som anses relevant for mandatet.

3.1.1 Har distriktene behov for hjelp til å håndtere plan- og arealsaker

Landbruksdirektoratet vil først undersøke om spørreundersøkelsen avdekker et behov for faglig bistand innenfor plan- og arealsaker. I denne forbindelse har Landbruksdirektoratet tatt ut fem relevante figurer fra undersøkelsen.

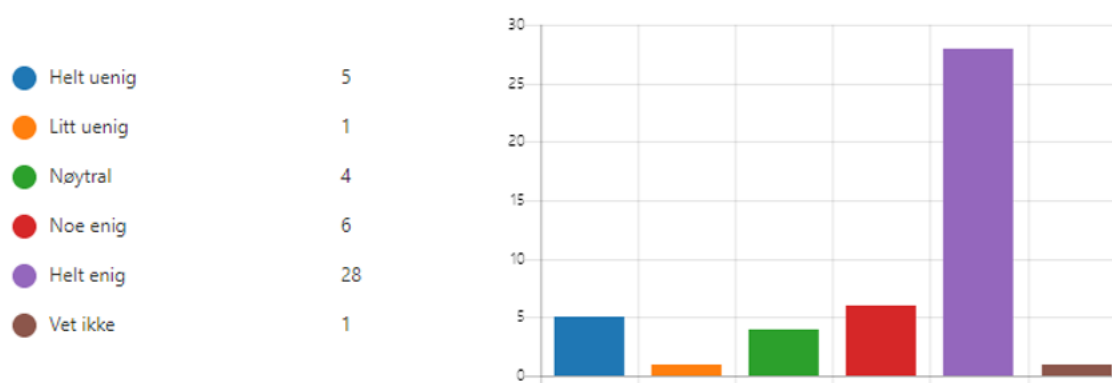
Figur 1 sier noe om omfanget av arealinngrep i distriktene.

Figur 1: Etter din vurdering i hvor stor grad er ditt distrikt berørt av arealinngrep?

Undersøkelsen viser at 21 distrikt vurderer at de i svært stor grad er berørt av arealinngrep og 15 i stor grad, noe som viser at 80 % av distriktene er berørt av arealinngrep. Når distriktene i så stor grad er berørt av arealinngrep, så kan det tyde på at behovet for å styrke distriktene innenfor arealsaker er tilstede.

Figur 2 sier noe om hvor utfordrende det er for distriktene å håndtere antallet plan- og arealsaker.

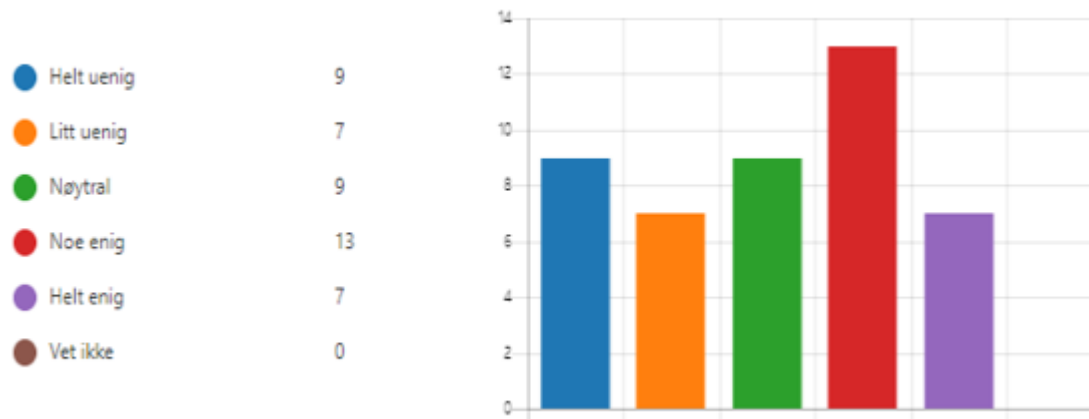
Figur 2: Antallet plan- og arealsaker er utfordrende å håndtere for distriktet

Undersøkelsen viser at 28 distrikt, 62 % av respondenten oppgir at antallet arealsaker oppleves utfordrende å håndtere for distriktet, ytterligere 13 % opplever antallet arealsaker er noe utfordrende å håndtere.

Videre så viser undersøkelsen at 60 % av distriktene som har svart på undersøkelsen har 3 eller flere kommuner å forholde seg til i plan- og arealsaker.

Dette tyder på at de fleste distrikter i undersøkelsen er berørt av arealinngrep, og har flere enn tre kommuner å forholde seg til. Dette gir oss informasjon om at flesteparten av distriktene har mange eksterne parter og prosesser å forholde seg til i plan- og arealsaker.

Figur 3 sier noe om hvor god kompetanse distriktene har om regelverk og prosesser i plan- og arealsaker.

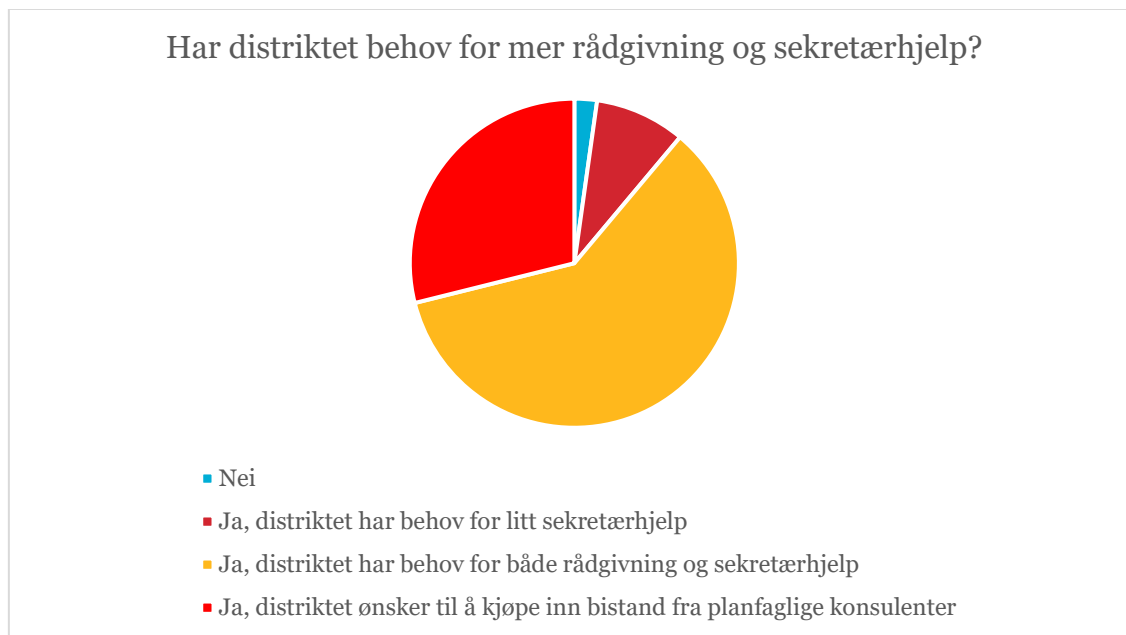

Figur 3: Ditt distrikt har god kompetanse om regelverk og prosesser i plan- og arealsaker

Undersøkelsen viser at 16 distrikt, 35 % av respondentene opplyser at de ikke har god kompetanse om regelverk og prosesser i plan- og arealsaker. 13 distrikt, 29 % av respondentene mener de i noen grad har god kompetanse, mens 7 distrikt mener de har god kompetanse.

Det fremkommer i undersøkelsen at kompetansen om regelverk og prosesser spriker i distriktene. Enkelte distrikt har et utvilsomt behov for å styrke kompetansen, mens det imidlertid er noen distrikt som mener de har god kompetanse innenfor regelverket i plan- og arealsaker.

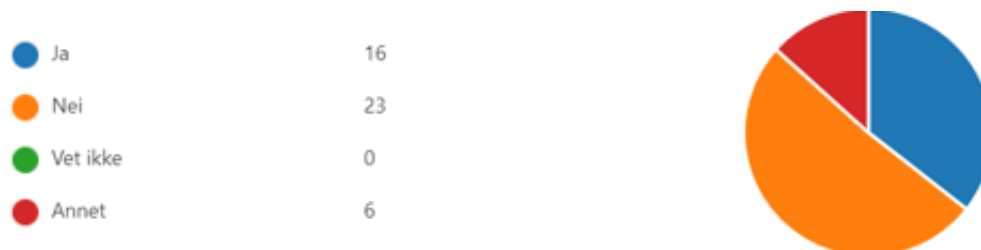
Figur 4 sier noe om distriktene selv mener de har behov for mer rådgivning og sekretærhjelp i arealsaker.

Figur 4: Har distriktet behov for mer rådgivning og sekretærhjelp i arealsaker?

Undersøkelsen viser at 27 distrikter, 60% av respondentene oppgir at de har behov for både rådgivning og sekretærhjelp i arealsaker, 13 distrikt ønsker penger til rådgivning og sekretærhjelp, 4 har behov for litt mer bistand og 1 trenger ikke noe bistand.

Figur 5 sier noe om distriktene tidligere har valgt å søke bistand fra planfaglige konsulenter i plan- og arealsaker, for å ivareta sine reindriftfaglige interesser.

Figur 5: Har ditt distrikt valgt å søke bistand fra planfaglige konsulenter i plan- og arealsaker for å bedre kunne ivareta reindriftas interesser?

Undersøkelsen viser at 23 distrikt. 51 % av respondentene, oppgir at de ikke har søkt bistand fra planfaglige konsulenter og 16 distrikt opplyser at de har søkt bistand. 6 har svart annet hvor 3 har utdypet at økonomien er til hinder for at de ikke har benyttet bistand fra planfaglige konsulenter i plan- og arealsaker. 1 har oppgitt at de har benyttet bistand når det har vært kompliserte og i store saker. Funnene kan tyde på at distriktets økonomi er avgjørende om distriktene velger å kjøpe bistand.

Det fremkommer i undersøkelsen at mange distrikter har problemer med å håndtere det store antallet saker og mange distrikter har behov for faglig bistand dersom de skal kunne sikre sine interesser i arealsaker i fremtiden. Resultatene er i tråd med tidligere signaler fra næringen og er blant annet omtalt under reindriftsforhandlinger av NRL⁶.

⁶ NRLS krav til reindriftsavtale 2020-2021

3.1.2 Tiltak som kan styrke distriktenes faglige arbeid med plan- og arealsaker

I punkt 4.1.1 avdekkes at mange distrikter har behov for faglig bistand i arealsaker. Distriktene har oppgitt noen faktorer i undersøkelsen som kan styrke distriktene i sitt arbeid med plan- og arealsaker. Her vises tre relevante figurer fra undersøkelsen.

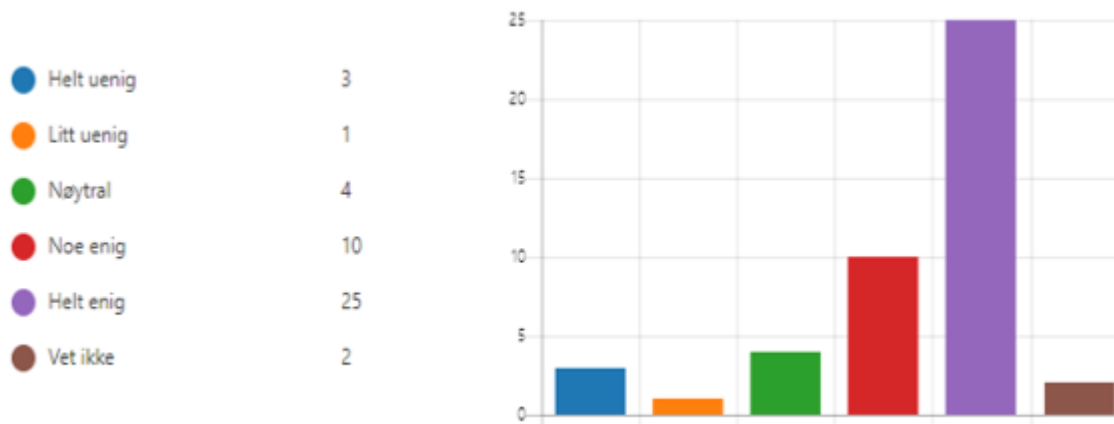
Figur 6 sier noe om distriktene ønsker å kjøpe bistand fra planfaglige konsulenter i fremtiden.

Figur 6: Ønsker ditt distrikt å kjøpe bistand fra planfaglige konsulenter i fremtiden for å ivareta reindriftas interesser bedre?

Undersøkelsen viser at 26 distrikt, 58 % av respondentene sier de i fremtiden ønsker å kjøpe bistand fra planfaglige konsulenter. Samtidig oppgir flere at de har ønsker om det, men at de ikke har økonomi til å gjennomføre slike kjøp.

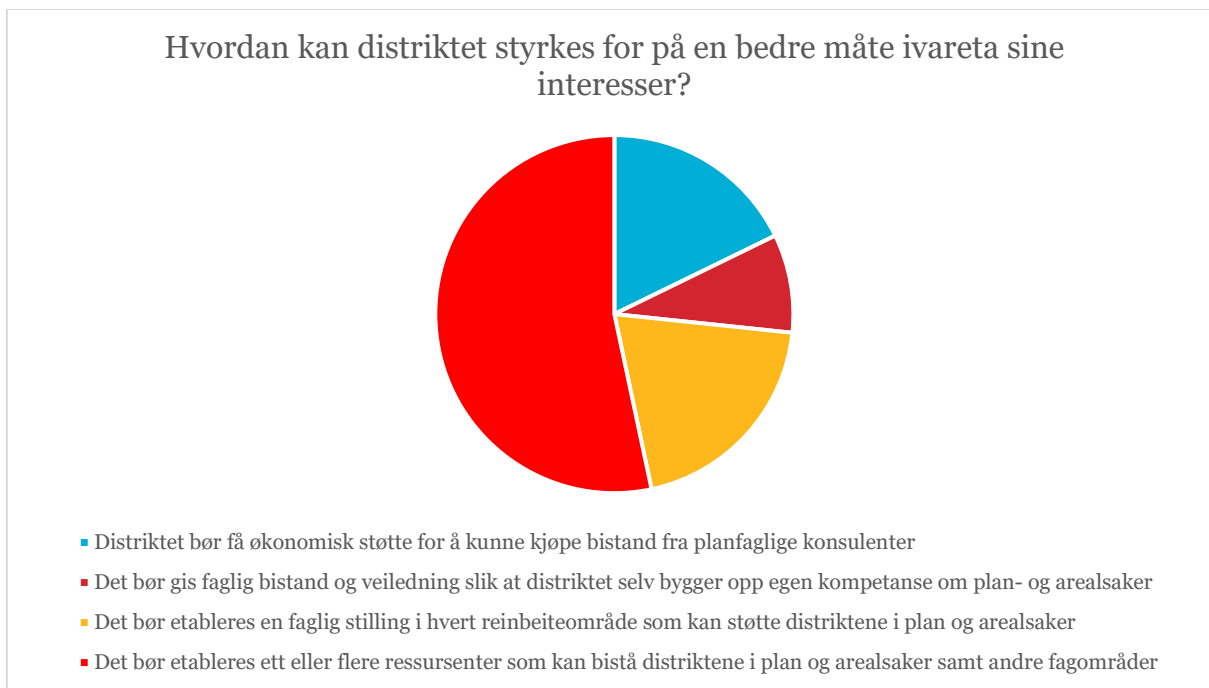
Figur 7 sier noe om distriktene mener at bruk av planfaglige konsulenter bidrar til å øke distriktets egen kompetanse om plan- og arealsaker.

Figur 7: Bruk av planfaglige konsulenter bidrar til at distriktets egen kompetanse om plan- og arealsaker økes

Undersøkelsen viser at 35 distrikt, 77 % av respondentene er helt enig eller noe enig i påstanden om at planfaglige konsulenter bidrar til å øke distriktets egen kompetanse innenfor plan- og arealsaker. Dette viser at flesteparten av distriktene i undersøkelsen vurderer at anskaffelse av planfaglige konsulenter kan være et tiltak for å øke deres faglige kompetanse innenfor plan- og arealsaker.

Figur 8 viser distriktenes syn på hvilket tiltak de anser som best egnet til å ivareta deres interesser i plan- og arealsaker.

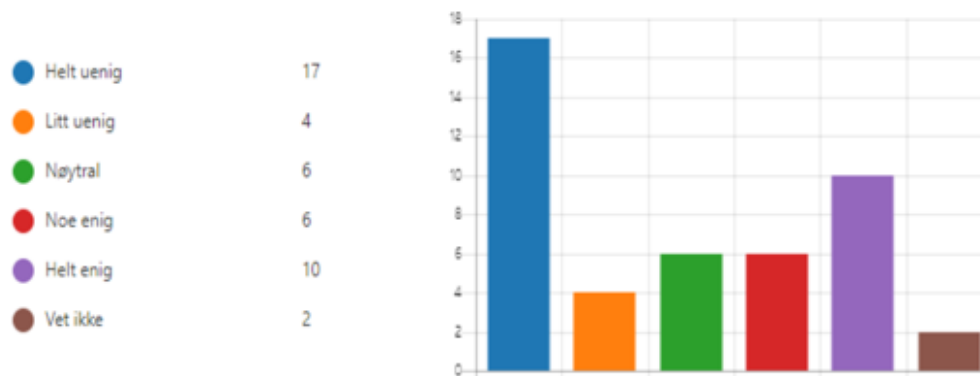
Figur 8: Hvordan kan distriktet styrkes for på en bedre måte ivareta sine interesser?

Undersøkelsen viser at 24 distrikter, 53 % av respondentene mener at reinbeitedistriktene bør styrkes ved at det etableres ett eller flere ressursenter som kan bistå i arealsaker. 9 distrikter, 20 % av respondentene mener at det bør opprettes en faglig stilling i hvert reindriftsområde som kan bistå distriktene. 8 distrikter oppgir at de ønsker økonomisk støtte slik at de kan kjøpe bistand fra planfaglige konsulenter. 4 distrikter oppgir at det bør gis faglig bistand og veiledning slik at distriktet selv bygger kompetanse om plan- og arealsaker.

3.1.3 Ulike rutiner i arbeid med distriktsplan

Under dette punktet har arbeidsgruppen undersøkt distriktenes praksis rundt utarbeidelse av distriktsplan. Her vises to relevante figurer fra undersøkelsen.

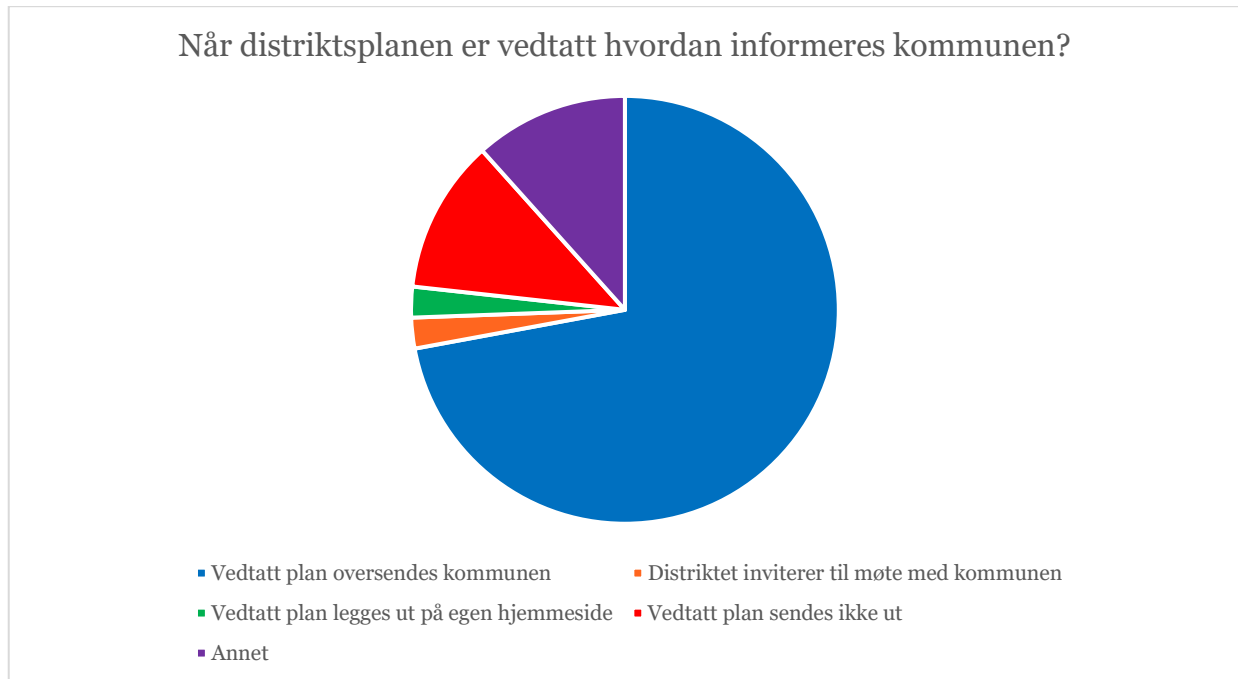
Figur 9 viser om distriktsplanen blir sendt på høring til kommuner og andre berørte myndigheter før den blir vedtatt.

Figur 9: Utkast til distriktsplan sendes på høring til kommuner og andre berørte myndigheter før den vedtas

Undersøkelsen viser at 17 distrikt, 38 % av respondentene er helt uenig og 4 distrikt er litt uenig i at distriktsplanen blir sendt på høring, mens 10 distrikt er helt enig. Dette tyder på at distriktene har ulik praksis rundt høring av distriktsplaner. I veiledningsmateriell utarbeidet av Fylkesmannen i Troms og Finnmark ⁷ sies det at reinbeitedistrikter bør sende distriktsplan på høring til berørte kommuner, fylkeskommuner og fylkesmann.

Figur 10 sier noe om hvordan distriktene informerer kommunene om vedtatt distriktsplan.

Figur 10: Når distriktsplan er vedtatt hvordan informeres kommunen?

Undersøkelsen viser at 31 distrikter, 72 % av respondentene sender distriktsplanen til kommunen når den er vedtatt, mens 5 distrikter ikke sender den ut i det hele tatt. Dette betyr at de fleste distrikt sender distriktsplan til kommunen når den er vedtatt, mens noen sier at de sender distriktsplanen til fylkesmannen som videresender den til berørte kommuner og fylkeskommuner.

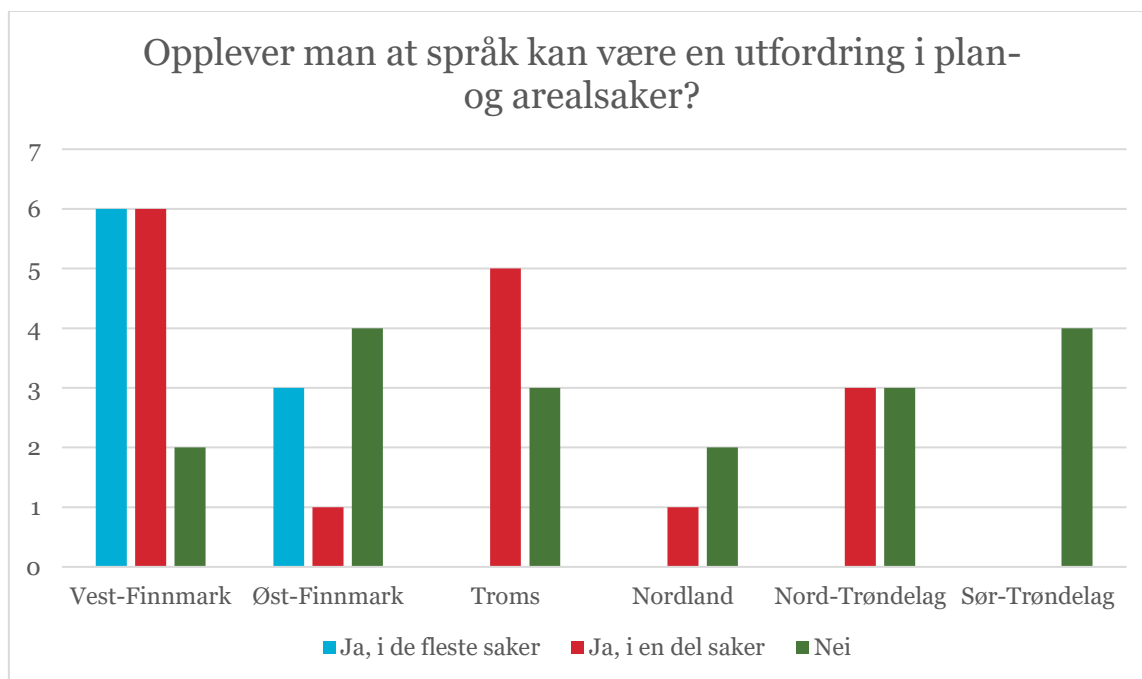
Funnene tyder på at arbeidet med distriktsplanene bør styrkes. Distriktene bør under utarbeidelse av distriktsplaner presentere distriktsplanen til kommuner, samtidig som kommuner får mulighet til å spørre og gi innspill. Dette vil styrke kvaliteten på distriktsplanene og kommunenes forståelse og kunnskap om arealbruk av reindrifta i området.

3.1.4 Språk som utfordring

Landbruksdirektoratet undersøkte om distriktslederne opplevde at språk var en utfordring underveis i prosessene i plan- og arealsaker. Dette er interessant fordi samisk er arbeids- og fagspråk for de fleste i samisk reindrift, mens norsk i all hovedsak brukes som møtespråk og i saksdokumenter og rapporter.

Figur 11 viser om distriktene opplever at språk kan være en utfordring i plan- og arealsaker.

⁷<https://www.fylkesmannen.no/troms-finnmark/landbruk/reindrift/distriktsplan-reindrift/>

Figur 11: Opplever man at språk kan være en utfordring i plan- og arealsaker?

På spørsmålet til reinbeitedistriktene om man opplever at språk kan være en utfordring i plan- og arealsaker er det varierende svar. I Finnmark svarer en stor del av reinbeitedistriktene at språket er en utfordring. 9 reinbeitedistrikter svarer at dette er en utfordring i de fleste saker og 7 reinbeitedistrikter svarer at dette er en utfordring i en del saker. Dette er naturlig da majoriteten i disse områdene har nordsamisk som morsmål. I andre deler av landet er sannsynligvis reindriftssamene vant til å bruke norsk i de fleste situasjoner.

3.2 Resultater fra spørreundersøkelsen til kommuner og utbyggere

Her omtales kun de mest sentrale funn som anses mest relevant for å styrke distriktene i plan- og arealsaker. En oppsummering av undersøkelsen finnes i vedlegg 2.

3.2.1 Informasjon om reindrift og kvaliteten på informasjonsgrunnlaget

Først undersøkes det om kommunene og utbyggerne opplever informasjonen om reindriften, arealbrukskartene og distriktsplanene som lett tilgjengelig og om det er lett å få kontakt med distriktene. Videre omhandles kvaliteten på informasjonsgrunnlaget.

I undersøkelsen er det tre spørsmål som omhandler tilgjengelighet til informasjon om reindrift. Resultatene viser at 8 respondenter, 57 % er litt uenig i at informasjon om reindrift er lett tilgjengelig og 6 respondenter, 43 % er litt uenig i at arealbrukskartene oppleves lett tilgjengelig. Når det gjelder tilgangen til distriktsplanene, er det også 6 respondenter, 43 % som er helt uenig i at det er lett å få tilgang til distriktsplanene.

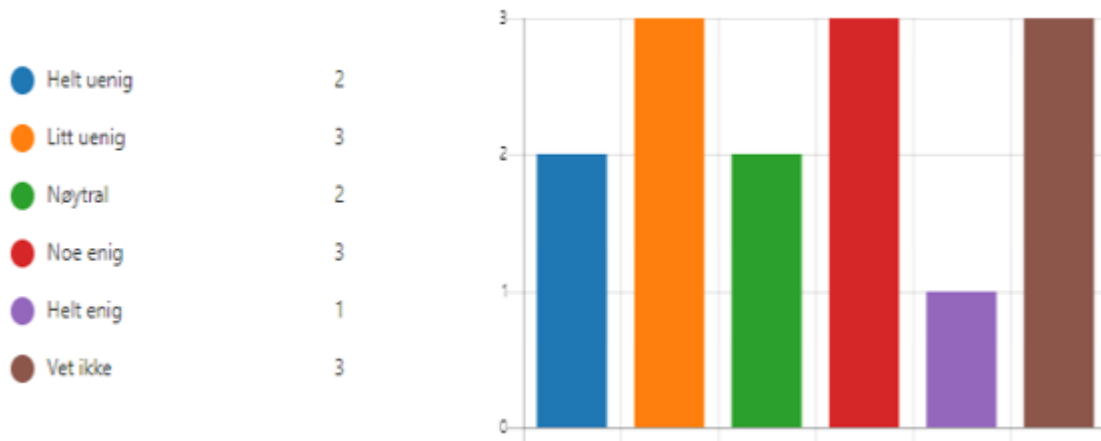
Undersøkelsen gir et signal om at informasjon om reindrift, arealbrukskart og spesielt distriktsplanene ikke er lett tilgjengelig.

På spørsmål om det er lett å få tak i distriktene på telefon eller epost så oppgir 8 respondenter, 57 % at det ikke er lett å få tak i distriktene på telefon og epost. Dette gir et signal om at distriktene stort sett ikke er lett tilgjengelig.

På spørsmål til kommuner og utbygger om de får svar fra reindriften innen høringsfristen i saker som er sendt ut på høring er det 7 respondenter, 50 % som sier at de er litt uenig i at de får svar fra distriktene innen høringsfrist.

Når det gjelder kvaliteten på informasjonsgrunnlaget så er 7 respondenter, 50 % litt uenige i at arealbrukskartene er ett godt informasjonsgrunnlag. Dette tyder på at arealbrukskartene kan forbedres.

Figur 12 viser kommunene og utbyggerens opplevelse av om distriktsplanene er oppdaterte og ett godt informasjonsgrunnlag.

Figur 12: Distriktsplanene er oppdaterte og anses som ett godt informasjonsgrunnlag

Undersøkelsen viser at kommunene og utbyggere har ulik oppfatning i sin opplevelse om distriktsplanene er et godt informasjonsgrunnlag. Det kan tyde på at kvaliteten på distriktsplanen er veldig ulik fra distrikt til distrikt.

Figur 13 viser hvilket informasjonsgrunnlag kommuner og utbyggere tillegger størst vekt ved motstridende informasjon.

Figur 13: Ved motstridende informasjon om arealbruk i ett distrikt hvilket informasjonsgrunnlag tillegges størst vekt?

Dersom det oppstår motstridende informasjon om arealbruk, så oppgir 6 respondenter, 43 % at de vektlegger mest skriftlige innspill fra distriktene. Skriftlige innspill går altså klart foran både distriktsplan og arealbrukskartene.

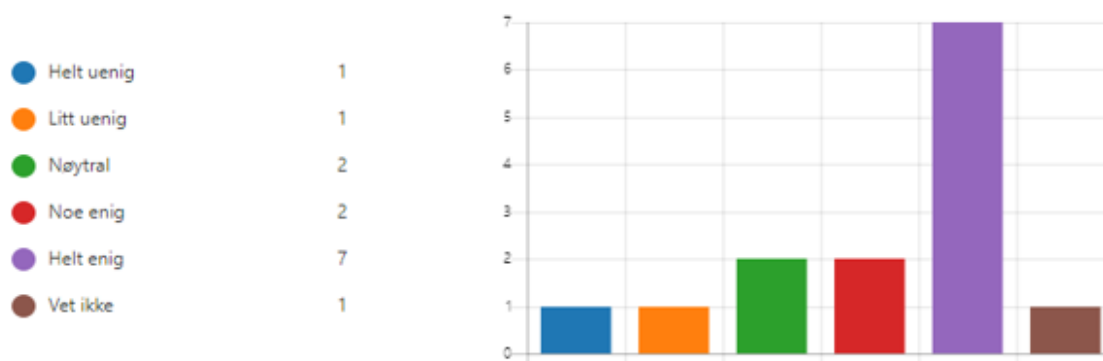
På spørsmål om hvordan kommuner og utbyggere opplever kvaliteten generelt på høringsuttalelser fra distrikter i plan- og arealsaker så svarer 9 respondenter, 64,2 % at de synes distriktene leverer gode beskrivelser av distriktet og deres arealbruk. 5 respondenter, 35,7 % finner høringsuttalelsene mangelfull. Dette kan tyde på at distriktenes høringsuttalelser varierer

i kvalitet, noe som kan henge sammen med organiseringen, arbeidsmengden og kompetansenivå hos distriktene.

3.2.2 Faglig kvalitet på utredninger og kompetanse blant plankonsulenter

Ved å sammenligne funn i fra undersøkelsen til distriktene og kommuner/utbyggere kan vi få vite mer om kommunenes og utbyggerens bruk av planfaglige konsulenter og deres opplevelse av faglig kvalitet på utredningene.

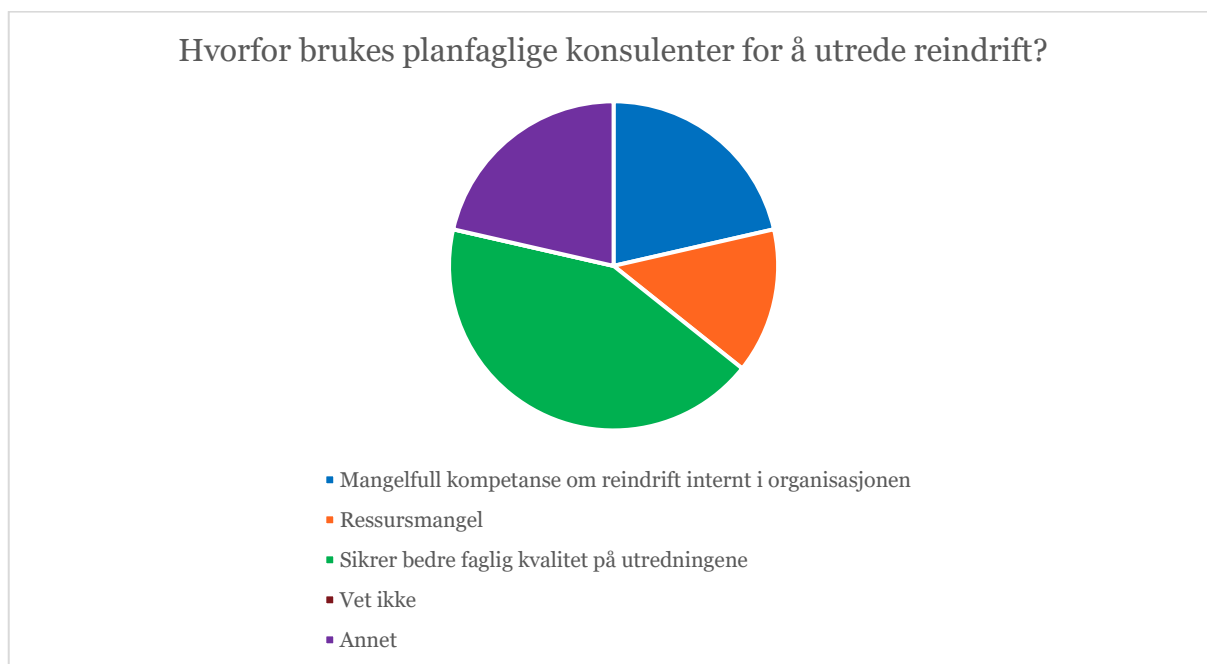
Figur 14 viser i hvor stor grad kommunen og utbygger bruker planfaglige konsulenter når reindrift skal utredes i større plan- og arealsaker.

Figur 14: Kommunen/utbygger bruker i stor grad planfaglige konsulenter når reindrift skal utredes i større plan- og arealsaker

Undersøkelsen viser at 7 kommuner eller utbyggere, 50 % av respondentene er helt enig i at kommuner og utbyggere i stor grad bruker planfaglige konsulenter når reindrift skal utredes i større plan- og arealsaker og 2 respondenter er noe enig. Kun 1 respondent er uenig og 1 litt uenig. Dette viser at kommunene og utbyggere i stor grad benytter seg av planfaglige konsulenter ved utredning i større plan- og arealsaker.

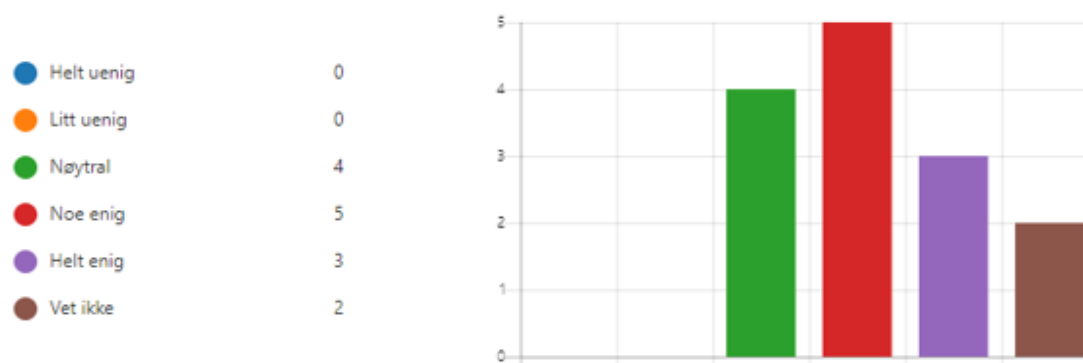
Figur 15 viser hvilke behov kommuner og utbyggere får dekket ved bruk av planfaglige konsulenter for å utrede reindrift.

Figur 15: Hvorfor brukes planfaglige konsulenter for å utrede reindrift?

Undersøkelsen viser at 6 kommuner eller utbyggere, 43 % av respondentene oppgir at planfaglige konsulenter brukes for å sikre en bedre faglig kvalitet på utredningene. En respondent skriver her under svaralternativet annet: *“Dette er nok både et spørsmål om manglende kompetanse i egen organisasjon, mangel på ressurser og hensynet til å få utredninger utført av en uavhengig tredjepart. Anskaffelse av utreder foretas etter konkurranse i henhold til anskaffelsesregelverk hvor de miljøene som har kompetanse på reindrift konkurrerer om oppdraget”* som respondenten er inne på her er det nok en kombinasjon av flere faktorer som oftest gjelder. Faglig kvalitet er åpenbart viktig for kommunene og utbyggere.

Figur 16 sier noe om hvordan kompetansen om reindrift er blant planfaglige konsulenter.

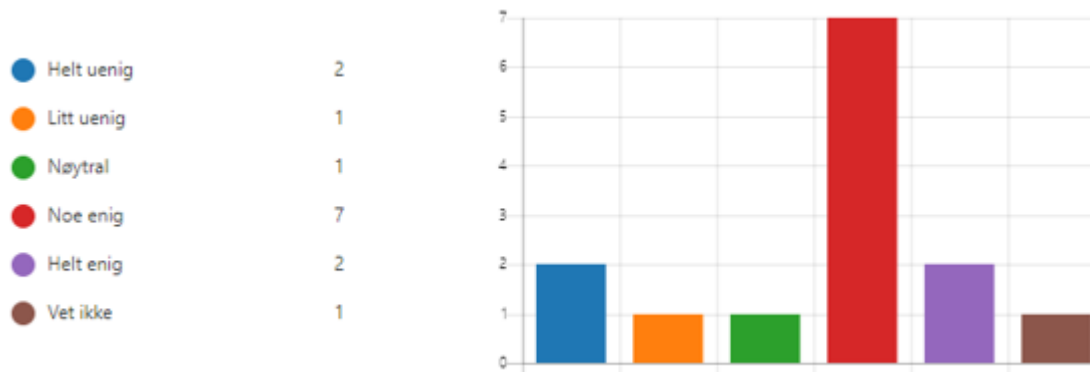

Figur 16: Planfaglige konsulenter har generelt god kompetanse om reindrift

Undersøkelsen viser at 5 respondenter, 36 % er noe enig i at planfaglige konsulenter har generelt god kompetanse om reindrift. Ingen er litt eller helt uenig. Dette står i motstrid til resultater fra spørsmål 16 i undersøkelsen til distriktene. Spørsmålet har en generell karakter og må tolkes

deretter, men dette tyder på at også kommunene har ulike erfaringer både med tanke på kvalitet og kompetanse hos de ulike konsulentene.

Figur 17 sier noe om kommuner og utbygger anser det som en fordel for reinbeitedistriktet å kjøpe planfaglige tjenester for å sikre reindriftas interesser i plan- og arealsaker.

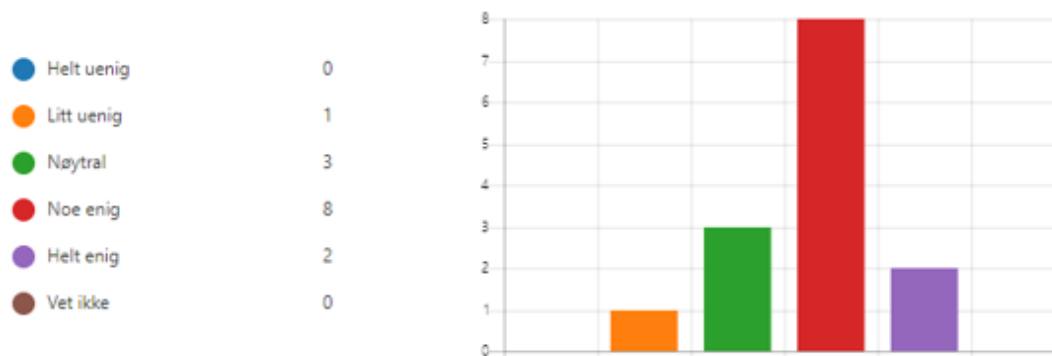
Figur 17: Det anses som en fordel for reinbeitedistriktene om de kjøper tjenester fra planfaglige konsulenter for å sikre reindriftas interesser i plan- og arealsaker bedre

Undersøkelsen viser at 2 respondenter er helt enig og 7 respondenter er noe enig, omkring 60 % kommuner og utbyggere er enig i at det anses som en fordel for reinbeitedistriktet om de kjøper tjenester fra planfaglige konsulenter for å sikre reindriftas interesser i plan- og arealsaker bedre.

3.2.3 Faglig kvalitet på konsekvensutredninger som foretas innenfor reindrift

Det er interessant å få innblikk i hvordan den faglige kvaliteten på utførte konsekvensutredninger oppleves av kommuner og utbyggere. Dette da Landbruksdirektoratet over tid har fått tilbakemeldinger fra reindriftnæringen at konsekvensutredninger som gjennomføres er av dårlig faglig kvalitet.

Figur 18 viser om kommuner og utbyggere anser at dagens konsekvensutredninger blir vurdert på en god måte for de samlede virkninger av et tiltak for reindriften.

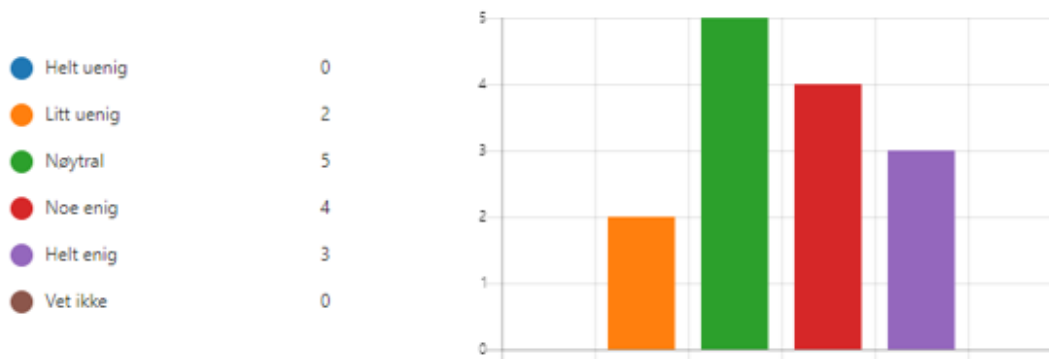

Figur 18: De samlede virkninger av ett tiltak (sumvirkninger) for reindriften blir vurdert på en god måte i dagens konsekvensutredninger

Undersøkelsen viser at 8 respondenter, 57 % kommuner og utbygger er noe enig i at de samlede virkningene av ett tiltak (sumvirkninger) for reindriften blir vurdert på en god måte i dagens konsekvensutredninger. Dette står i motstrid til resultater fra undersøkelsen til distriktene om

samme tema. 57% av distriktene som har svart på undersøkelsen er uenig i at de samlede virkningene blir vurdert på en god måte.

Figur 19 sier noe om kommuner og utbyggere mener det bør utarbeides en nasjonal standard for hvordan konsekvensutredning skal utarbeides i forhold til reindriften.

Figur 19: Det bør utarbeides en nasjonal standard for hvordan konsekvensutredning skal utarbeides i forhold til reindriften

Undersøkelsen viser at 5 respondenter, 36 % kommuner og utbyggere er nøytral til spørsmålet om det bør utarbeides en nasjonal standard for hvordan konsekvensutredning skal utarbeides i forhold til reindrift. 4 respondenter, 28 % er noe enig og 3 respondenter, 21 % er helt enig. Svarene kan tyde på at kommunene og utbyggere i større grad enn distriktene er tilfredse med dagens regime for konsekvensutredninger. 71 % av distriktene mener at det bør lages en nasjonal standard her. I sum så kan man konkludere at svarene i sammenheng viser at det kan være behov for å vurdere en nasjonal standard.

Figur 20 sier noe om kommuner og utbyggere mener at veiledningsmateriell om reindrift og arealinngrep bør forbedres.

Figur 20: Veiledningsmateriell om reindrift og arealinngrep bør forbedres

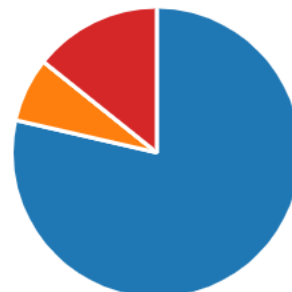
Undersøkelsen viser at 8 respondenter, 57 % er helt enige i at veiledningsmateriell om reindrift og arealinngrep bør forbedres. Her er også kommuner og utbyggere mindre tydelig enn distriktene, men flesteparten antyder ett behov for mer veiledning.

3.2.4 Språk som utfordring

For å finne ut om kommuner og utbyggere opplevde utfordringer med språk i møte med samisktalende reindriftsutøvere, ble det sendt ut to spørsmål om dette.

Figur 21 sier noe om kommuner og utbyggere opplever at språk kan være en utfordring i plan- og arealsaker.

● Nei	11
● Ja, i endel saker	1
● Ja, i de fleste saker	0
● Annet	2

Figur 21: Opplever man at språk kan være en utfordring i plan- og arealsaker?

Undersøkelsen viser at 11 av respondentene, 79 % oppgir at språk ikke er en utfordring i plan og arealsaker. 2 av respondentene har valgt annet og peker her på at det kan oppstå utfordringer mellom konsulent og distrikt. En peker på at de bruker tolk der distriktet ber om det og at man da unngår utfordringer. Også her pekes det på mulige utfordringer for konsulenter som skal utforme KU og om de får god dialog med distriktet. Dette er interessant, dette kan tyde på at det her er ett skille mellom tiltakshaver rollen og plankonsulentene. Plankonsulentene som skal lage selve utredningene har trolig størst utfordringer rundt språk, dette kan med fordel undersøkes nærmere ved en senere anledning.

Figur 22 viser om kommuner og utbyggere mener at språkbarrierer kan føre til misforståelser ved dialog om plan- og arealsaker.

● Nei	13
● Ja, i endel saker	1
● Ja, i de fleste saker	0

Figur 22: Fører språkbarrierer til misforståelser i dialog om plan- og arealsaker?

Undersøkelsen viser at 13 respondenter, 93 % svarer at språk ikke fører til misforståelser i dialog om plan og arealsaker. Må ses i sammenheng med spørsmål 27 og 28 i spørreundersøkelsene til distrikter. Distriktene opplever språk som en større barriere enn det kommuner og utbyggere gjør. Det er muligens naturlig fordi distriktene, som består av utøvere der mange har samisk som morsmål, sin hovedutfordring kan være å få frem ett klart budskap på norsk.

4 Hvordan kan distriktene styrkes for å bedre ivareta sine interesser i arealsaker

4.1 Antaller saker som utfordring og kompetansebehov

Reindriftsnæringens representanter har i mange år vært bekymret for en stadig økende utbygging av reindriftsarealer. Kommunene behandler årlig mange plan og arealsaker etter plan og bygningsloven. I tillegg kommer øvrige inngrep gjennom andre lovverk. Resultatene fra vår spørreundersøkelse til distriktene viser tydelig signal om at antallet plan- og arealsaker er problematisk for distriktene. Landbruksdirektoratet har derfor undersøkt utviklingen i antall vedtatte reguleringsaker, antallet byggesaker og antallet innsigelsaker der reindrift er tema.

Tabell 1 nedenfor viser at det i 2019 ble vedtatt 975 private reguleringsplaner i Norge. Dette var en nedgang med 11 % fra 2016. Antallet byggesøknader har i samme periode gått ned med 11 prosent. Nedgangen kan skyldes mange forhold, men det antas at både økonomiske og demografiske endringer er sentrale faktorer som påvirker investeringslyst og gjennomføring av plan og byggeprosjekter. Det finnes ikke kostradata som viser faktisk tap av areal i reinbeiteområder som følge av ulike arealinngrep.

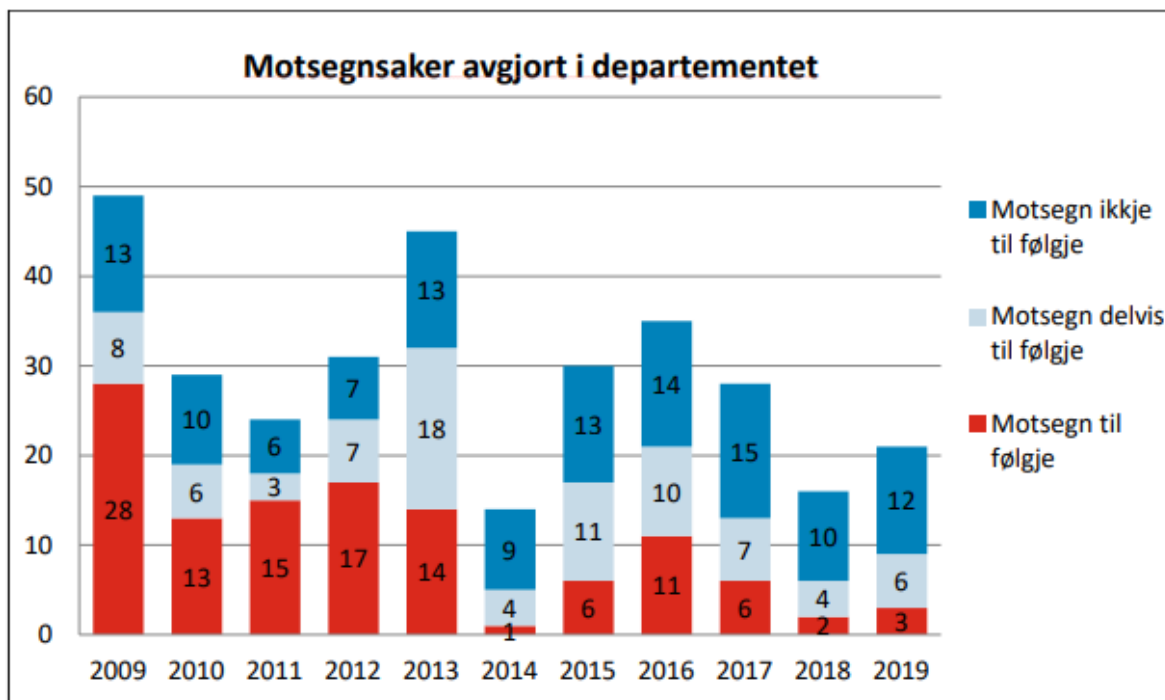
Tabell 1: Oversikt over plan- og byggesaksbehandling⁸

Plan- og byggesaksbehandling. Nøkkeltall ¹				
	Enhet	2019	Endring i prosent	
			Endring fra foregående år	Endring 2016 - 2019
Dispensasjoner gitt for nye bygninger i strandsonen	Antall	606	-19	-23
Andel av søknader om nye bygg i strandsonen som ble innvilget	Prosent	91	-3	8
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for ett-trinns byggesøknad i samsvar med kommunal plan og 3 ukers saksbehandlefrist	Kalenderdager	18	-5	13
Byggesøknader behandlet av kommunene	Antall	77 458	-4	-11
Private detaljreguleringsplaner vedtatt av kommunene	Antall	975	-16	-26

Figur 23 nedenfor viser utviklingen over total antallet innsigelser som er avgjort av kommunal departementet i perioden 2009-2019⁹. Figuren viser en noe nedadgående trend generelt.

⁸ Statistisk sentralbyrå - <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/statistikker/fysplan>

⁹ Motsegnsaker avgjort i departementet i 2019-
<https://www.regjeringen.no/contentassets/f768bd652a744624ac89692195a91b7e/innsigelsesstatistikk2019.pdf>

Figur 23: Innsigelsaker for kommuneplan og reguleringsplaner

Landbruksdirektoratet har også studert antallet innsigelsessaker der reindrift er tema.

Tabell 2: Antall innsigelsaker i perioden 2015-2019 fordelt på kommuneplan og reguleringsplan.¹⁰

	Innsigelsaker til kommune(del)plan (antall)					Innsigelsaker til reguleringsplan (antall)					
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	
EAK Landet											
I alt											
Reindrift		12	38	12	10	47	6	3	4	3	4

Tabell 2 viser at antallet innsigelsaker på kommuneplanen varierer mye mellom årene. Antallet innsigelsaker til reguleringsplan holder seg stabilt lavt i perioden.

I perioden 2010–2016 har Sametinget ifølge egen statistikk levert innsigelsaker til 32 ulike kommuneplaner, kommunedelplaner og reguleringsplaner. Tall fra KOSTRA, som kommunene selv er ansvarlig for å melde inn, viser at Sametinget har levert 42 innsigelsaker, 32 til kommune (del)planer og 10 til reguleringsplaner.¹¹

Dagens statistikk innenfor arealsaker anses noen mangelfull. Det bør vurderes om kommunene gjennom sin kostra rapportering av arealsaker også skal rapportere om størrelse på arealer som går tapt/endrer arealformål. Det samme kravet bør gjelde NVE, Direktoratet for mineralforvaltning og andre aktører som gjør vedtak i plan og arealsaker som berører reindriften. Man får gjennom konkret tallfesting av tapte arealer ett bedre bilde på utviklingen i arealtap over tid.

Til tross for noe nedgang i antall private reguleringsplansaker vil det store antallet arealsaker distriktene må ta stilling til, føre til et stort tidsforbruk dersom alle større utbyggingsprosjekter skal håndteres på en god måte. Ett distrikt kan ha mange kommuneplanprosesser de skal følge

¹⁰ Statistisk sentralbyrå - <https://www.ssb.no/statbank/table/13008/>

¹¹ Plan- og bygningsloven 2008 – en lov for vår tid? Gro Sandkjær Hanssen og Nils Aarsæther (red.)

opp, og årlig ett stort antall reguleringsplaner og dispensasjonssaker som distriktene må ta stilling til. Ofte har kommuner og utbyggere ønske om møter og befaringer i forbindelse med sakene. Dette gjør at distriktene må prioritere hvilke saker som har størst negative konsekvenser og i første rekke følge opp disse. Mindre arealsaker som for eksempel dispensasjonssaker etter plan- og bygningsloven vil ofte ikke bli prioritert ut fra ressurs hensyn. Lovens vilkår for å gi dispensasjoner er strenge. Likevel viser KOSTRA-tall for 352 kommuner at det i 2017 ble gitt over 15 000 dispensasjoner.¹²

Våre resultater fra spørreundersøkelsen til distriktene viser at 60 % av respondentene oppgir at det har flere enn 3 kommuner å forholde seg til i plan- og arealsaker. Kommuneplanarbeidet er ett meget omfattende og viktig arbeid for distriktene og bør absolutt prioriteres. For enkelte distrikter pågår mange kommuneplanprosesser på samme tid innenfor sitt beiteområde, noe som bidrar til utfordringer med å få fulgt opp sakene.

62 % av distriktene som har svart på undersøkelsen oppgir at antallet arealsaker oppleves utfordrende å håndtere for distriktet. Antallet saker og kompleksiteten i sakene forutsetter at distriktene på en god måte organiserer sitt interne arbeid med slike saker i distriktene. Distriktene som har ressurser til å ha en lønnet sekretær har trolig bedre forutsetninger for å lykkes i arbeidet med å ivareta sine interesser i arealsaker. Problemet med det store antallet arealsaker og behov for sekretær omtales også av Fredriksen (2020)¹³ som i sin mastergradsoppgave skriver:

“Flere av informantene fra reinbeitedistriktene jeg har snakket med, sier at de i tillegg til vindkraftprosesser også må forholde seg til planprosesser og saksgangen i veiutbygging, hytteutbygging og annen næringsvirksomhet mm. Disse prosessene er bygd opp på hver sine måter. Å holde seg informert til enhver tid, samt vite hvilke rettigheter og forventninger som stilles til distriktet som rettighetshaver og aktør i disse prosessene omtales som svært utfordrende for flere av distriktene jeg har snakket med. En ekstra utfordring er det for de mindre distriktene som ikke har en sekretær. Jeg opplever at de som har sekretær, til en viss grad har den skrivehjelpen de trenger.”

Oppsummert så kan det sies at det viktigste distriktene kan gjøre for å begrense antall plan og arealsaker er å prioritere arbeidet med kommuneplanen. Det er her langsiktige areal avklaringer gjøres. Antallet dispensasjonssaker er vanskelig å gjøre noe med, men slike saker skal ikke være kurant å innvilge. Også innenfor energi og mineralfeltet er det viktig at distriktene også prioritere de overordnede planer (for eksempel regionale vindkraftplaner) som evt. utarbeides.

Videre bør distriktene oppfordre kommunene til å benytte seg av plan og bygningslovens § 12-9. Kommunen kan beslutte å stoppe private planforslag dersom kommunen tidlig ser at planutkastet vil få klare negative effekter for en berørt part jf. plan og bygningslovens § 12-9. Slikt vedtak skal fattes så tidlig som mulig i oppstartfasen og hvis ikke annet er avtalt, senest like etter oppstartmøte. Beslutningen kan ikke påklages, men forslagsstiller kan kreve behandling i kommunestyret. Det anses for øvrig som viktig at distriktene sjekker om reguleringsplanen er i tråd med kommuneplanens arealdel. Er ett planforslag ikke i tråd med intensjoner og planformål i kommuneplanen kan den lettere avvises av kommunen. Distriktene bør oppfordre kommunene til å benytte seg av plan og bygningslovens § 12-9.

¹² Riksrevisjonens undersøkelse av behandling av innsigelser i plansaker - Dokument 3:7 (2018–2019)

¹³ Ingrid Holtan Fredriksen - Vindkraftutbygging i Finnmark – en studie av medvirkningsprosessene i reindrifta - Masteroppgave Universitetet i Bergen 15 mai 2020

Kompetanse er ett sentralt tema. 16 distrikter (35 %) oppgir at de er helt eller litt uenig i at de har god kompetanse om regelverk og prosesser i plan- og arealsaker. Undersøkelsen viser at kompetansen om regelverk og prosesser spriker i distriktene. Enkelte distrikt har et behov for å styrke kompetansen, mens det imidlertid er noen distrikt som mener de har god kompetanse innenfor regelverket i plan- og arealsaker. Landbruksdirektoratet mener at fylkeskommunen og kommunene er sentrale for å bidra til at distriktene kan øke sin kompetanse innenfor planarbeid og prosess. Både reguleringsplanarbeid og kommuneplan er omfattende prosesser som går over lang tid. Det anses viktig at kommunene selv har god dialog med distriktene innenfor sin kommune.

4.2 Distriktenes arbeid med distriktsplaner

Det er en alvorlig mangel at noen distrikt fremdeles ikke har distriktsplan på plass, og at kvaliteten på planene som foreligger er av varierende kvalitet.

Svarene fra distriktene viser at det er ulike rutiner og praksis i distriktene rundt håndtering av høringer og hvordan vedtatt distriktsplan informeres om til kommunen.

Funnene viser at distriktenes arbeid med distriktsplaner må styrkes. Det er behov for å løfte kvaliteten på arbeidet med distriktsplanene. Tidligere Fylkesmannen i Troms utarbeidet en mal for distriktsplaner¹⁴. Disse kan danne et grunnlag for arbeidet om felles nasjonal mal og veileder.

I veilederen bør det fremgå hvordan informasjon om nye distriktsplaner bør videreføres til kommunene. Kommuner bør også involveres i utarbeidelsen av planene. Blant annet kan distriktene under utarbeidelse av distriktsplaner presentere distriktsplanen til kommuner, samtidig som kommuner får mulighet til å spørre og gi innspill. Dette vil styrke kvaliteten på distriktsplanene og kommunenes forståelse og kunnskap om arealbruk av reindrifta i området. For å styrke utbyggernes og plankonsulentenes forståelse og kunnskap om arealbruk av reindrifta i området anbefales det at det tidlig opprettes kontakt og dialog med distriktet.

Det er meget viktig at distriktsplanene og arealbrukskartene gir god informasjon, og er oppdaterte og korrekte. Dårlige planer og kart kan føre til misforståelser og antagelser om at ett område ikke brukes av reindrifta. Planene og arealbrukskart som publiseres må gi riktig og god informasjon slik at brukerne får ett godt kunnskapsgrunnlag.

Selv om det foreligger gode distriktsplaner med tilknyttet arealbrukskart vil det likevel være nødvendig og viktig med muntlig fremstilling og presentasjon av distriktsplaner for utbyggere og kommuner. Som det kom fram på fylkesmannssamlingen i 2019 er arealbrukskart og distriktsplaner alene mangelfullt kunnskapsgrunnlag. Distriktsplanene gir kun en basisinnføring rundt bruken av områder, og det er nødvendig å innhente detaljkunnskap fra distriktet i tillegg.

¹⁴ Eksempelplan for reinbeitedistrikt 10 - <https://www.fylkesmannen.no/contentassets/4bbf8750cec747f694cb3559815e0e55/mal-for-distriktsplan-revidert-2019.pdf>

4.3 Språkutfordringer

Svarene fra spørreundersøkelsen viser at kommuner og utbyggere i relativt liten grad opplever utfordringer knyttet til språk i møte med reindriftsnæringa i plan- og arealsaker. Det er grunn til å anta at årsaken til dette er at dialogen i møtene og dokumentene er på norsk, som er arbeidsspråket til de fleste som jobber i kommunene og for utbyggerne.

I rapporten “Utfordringer for selvstyre i reindriftsnæringa”¹⁵ fremgår det at det er forskjell på kommunikasjonsformen i offentlig forvaltning og kommunikasjonsformen som utøverne praktiserer. Det er forskjeller i kommunikasjonsmåte mellom personer med ulik arbeidsbakgrunn og kultur. Den norske kommunikasjonsformen kan karakteriseres som mer direkte i kommunikasjonen, mens reindriftsutøverne praktiserer en mer indirekte kommunikasjonsform. Språket er et kommunikasjonsmiddel og et verktøy for å uttrykke seg, slik er språket et viktig element i jobben med å bevare reinbeitearealer og i arbeidet med å ivareta sine interesser. I møte med offentlig forvaltning brukes nesten utelukkende norsk. Fagspråket til reindriftsutøverne og reindriftstermologien er på samisk og derfor kan nok norsk oppleves av mange som en barriere i møte med det offentlige.

For å kunne forstå og formidle erfarings-tradisjonell-kunnskap fra reindrifta er samisk språkkunnskap viktig. Protect Sápmi forklarer dette på følgende måte: *Når et fagspråk skal oversettes til et annet språk som mangler fagets tilhørende begrepsapparat og fagterminologi, så gir det utfordringer. Utreder har derfor brukt relativt mye tid på å “omkode” - i den grad det er mulig - den kunnskapen og forståelsene som de samiske reindriftsbegreper inneholder, til norsk. Denne øvelsen betinger både språklig- og reindriftsfaglig innsikt. Likevel er det nyanser i den samiske fremstillingen som den norskspråklige versjonen ikke greier å fange opp. Dette fordi norsk mangler ord som tilsvarer mange av de samiske begrepene med sine implisitte fagforståelser.*¹⁶

Her er den tradisjonelle kunnskapen også et viktig element. Gaup, Eira & Sara 2017 beskriver dette slik: *“Samisk språk er det verktøyet som reindriftas tradisjonell kunnskap uttrykkes gjennom og overføres via. Det grunnleggende for ivaretagelse av de tradisjonelle kunnskapene i forbindelse med bruk og forvaltning av naturressursene, er ivaretagelse av det språklig mangfoldet avgjørende”.*¹⁷

For å tilrettelegge for at distriktsstyrene skal kunne formulere seg fritt og benytte sitt eget fagspråk i møter med kommuner og utbyggere, bør kommuner og utbyggere sjekke ut om det er ønskelig med tolk. I tilfeller hvor tolk benyttes bør det velges en tolk som selv besitter kompetanse i reindriftsfaglig språkterminologi.

Utfordringen med språk i praksis kan være størst for plankonsulentene som ikke kan samisk, eller ikke bruker samisk tolk under arbeidet. Det er de som i praksis overtar utfordringen med språk når de får i oppdrag å utrede reindriften i ett område. Konsulentene bør derfor også være bevisst på hvordan intervju av reindriftens representanter skal foregå rent vitenskapelig og praktisk for på best mulig måte fange opp nyanser og beskrivelser av reindriften og mulige negative konsekvenser for den. Betydningen av dette blir ennå større da man også har en utfordring med å skulle oversette detaljer som beskrives på samisk over til norsk, som ikke nødvendigvis inneholder gode ord og begrep som er dekkende for ordet på samisk. Språkutfordringer mellom

¹⁵ Landbruksdirektoratet - *Utfordringer for selvstyre i reindriftsnæringa rapport nr 7/2016*

¹⁶ *Reindriftsfaglig utredning Davvi vindkraft - Protect sápmi desember 2017*

¹⁷ *Reindriftsnæringens erfaringsbaserte kunnskap om reindrift og rovvilt – Inger Marie Gaup Eira og Mikkel Nils Sara 05.03.2017*

reindriftsutøverne og konsulent kan derfor øke risiko for feil og mangler i utredningene. Dette vil videre kunne føre til feilaktige beskrivelser av arealbruk og konklusjoner i rapportene. Feilaktige vurderinger i utredninger kan føre til feil i kunnskapsgrunnlaget og vedtak kan fattes av kommunene og andre myndigheter på mangelfullt grunnlag.

Resultatene våre tyder på at språkutfordringene kan være minst i Sør-Trøndelag og størst i Finnmark. Det er viktig at norske plankonsulenter, kommuner og andre har god nok reindriftskunnskap. Det bør vurderes om det bør jobbes for at en setter krav til slik kompetanse. Det anses som en fordel om konsulentene har prosjektmedarbeidere som behersker samisk, og at drifta beskrives både på samisk og norsk.

4.4 Regional plan for reindrift

Mange kommuner og utbyggere synes det er utfordrende å gjennomføre planprosesser der reindrift er ett sentralt tema. Våre resultater viser at kommuner og utbyggere vurderer at informasjon om reindriften ikke anses enkel å få tak i.

Spesielt tydelig blir det når kommuneplanens arealdel skal utarbeides og i større konfliktfulle reguleringsplaner. Fylkeskommunen har en rolle som faglig støtte for kommunene i plan og arealsaker. For reindriften del kan en regional plan for reindrift være en meget sentral faglig støtte for kommunene. Slike regionale planer finnes ikke innenfor reindriftsområdene i Norge. Fylkeskommunen i Troms og Finnmark jobber nå med en slik plan. Planprogrammet¹⁸ omtaler sentralt innhold for reindriften. Blant annet omtales det hvordan særverdiområder for reindriften kan synliggjøres i planverket. Dette er viktige rammer og faglig støtte som mangler for kommunene idag. Kommunene bør også bruke tilbudet om regionale planforum aktivt.¹⁹

En regional plan for reindrift i ett fylke skal, jf. pbl § 8-2, legges til grunn for regional, kommunal og statlig planlegging og virksomhet i fylket. Hvilken juridisk virkning regional plan vil ha, er avhengig av de planvirkemidler som til slutt vedtas. Virkemidlene er føringer og/el. krav som det forventes at kommunene innarbeider i sine arealplaner, og som vil være grunnlag for innsigelser til saker etter plan- og bygningsloven. Regional planbestemmelse i regional plan for reindrift kan for eksempel være aktuelt for å sikre reindriften særverdiområder. Det kan også være aktuelt å gi planbestemmelser til andre nasjonalt og regionalt viktige områder for reindrift.

Arbeid med en regional plan er omfattende og det forventes at en slik plan kan bli noe omstridt da en regional plan vil utfordre kommunens lokale selvstyre og arealplanlegging dersom man lager tydelige regionale planbestemmelser som senere skal følges i kommunenes planlegging.

4.5 Statlige planretningslinjer for reindrift

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordnede ansvar for å utarbeide nasjonale mål og retningslinjer for arealplanleggingen i Norge. Statlige planretningslinjer brukes for å konkretisere de nasjonale forventningene til planleggingen og markere nasjonal politikk på viktige områder i planleggingen.²⁰ Landbruksdirektoratet har ikke spurt om behovet for statlige planretningslinjer i spørreundersøkelsen, men har gjennom erfaring sett at kommuner og andre med utbyggningsinteresser med fordel kan ha tydeligere rammer og retningslinjer for hvordan man jobber opp mot reindriften på en best mulig måte. Statlige planretningslinjer kan sette

¹⁸ Regional plan for reindrift i Troms 2018-2030

¹⁹ <https://www.tffk.no/tjenester/plan-og-horinger/regionalt-planforum/>

²⁰ Kommunal og moderniseringsdepartementet - <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/statlige-planoppgaver/statlige-planretningslinjer-spr/id664274/>

føringer for hvilke konkrete momenter som må vurderes og hvilke hensyn som på tas til reindriften i plan- og arealsaker. Retningslinjene kan også tydeliggjøre krav til vurderinger og analyser som må utføres. Videre kan slike retningslinjer tydeliggjøre hvordan samarbeid mellom reinbeitedistriktene, kommunen, fylkeskommunen og statlige myndigheter samt medvirkning skal skje.

Kommunene og andre statlige fagmyndigheter vil måtte legge retningslinjene til grunn i sin planlegging og øvrige virksomhet. Statlige planretningslinjer markerer nasjonal politikk og vil derfor stå sterkere og forplikte mer en en frittstående fagveileder.

4.6 Kommunenes kompetanse om reindrift bør styrkes

Kommunenes behov for mer kompetanse om reindrift har vært omtalt av flere. Blant annet ser Regjeringen behov for å øke kunnskap hos regionale og kommunale planleggere om reindrift, samt behov for økt kunnskap hos distriktene og reindriftsmyndighetene om plan- og bygningsloven.²¹

I regi av arbeidet med kommunereformen har Sametinget gjort en utredning «Kommune reformen og samiske interesser». En av tilrådingene i utredningen er at reindriftas medvirkning må sikres i nye og større kommuner. Kommuner gir uttrykk for at de har lite ressurser til å betjene den samiske befolkningen i kommunene. Sametinget jobber med å sikre bedre forutsetninger til kommunene for å sikre god medvirkning og arealplanlegging i kommunene. Det er behov for mer informasjon om reindrift til samfunnet, arealplanleggere og utbyggere, spesielt om reindriftas arealbruk og rettigheter. Kunnskap kan gi større aksept og forståelse for reindriftnæringas egenart. Det må drøftes hvordan informasjonsarbeidet kan intensiveres og organiseres. Dette kan blant annet gjøres ved å utvikle informasjonsmaterie/ kurspakker om reindrift i plansammenheng. Sametinget vil ta initiativ i forhold til andre aktører om et slikt arbeid.²²

Våre resultater bekrefter at mange distrikter er lite fornøyd med kompetansenivået om reindrift blant kommunene. Også viljen for å ivareta reindriftens interesser varierer ifølge distriktene.

Kommunene bør ha bedre informasjon, økte medvirkningsprosesser og involvere reindriften tidlig i ulike planprosesser. Dette gjøres best gjennom bedre veiledning og tydeligere forventninger til hvordan planprosessene skal gjennomføres opp mot reindrifta.

Distriktene selv har også ett ansvar for å bidra til kommunenes kompetanse gjennom godt informasjonsgrunnlag om drifta, for eksempel oppdaterte distriktsplaner og oppdaterte arealbrukskart. Distriktene må selv prioritere deltagelse og dialog gjennom ulike planprosesser sammen med kommunene. Det er gjennom lovverk og statlige forventninger til planlegging fastsatt gode intensjoner. Fokuset på intensjonene kan tydeliggjøres slik at disse lettere gjennomføres i praksis.

4.7 Informasjon og kommunikasjon om reindriften kan forbedres

Som tidligere påpekt så er det viktig å styrke distriktenes arbeid med distriktsplan, men det er også viktig at planene er lett tilgjengelig. Våre resultater viser at 43 % av kommunene og utbyggerne er helt uenig i at det er lett å få tilgang til distriktsplanene. Det er trolig noe ulike rutiner mellom reinbeitedistrikt og fylkesmenn når det gjelder dette. Ved en gjennomgang av

²¹ Landbruks- og matdepartementet Meld.St. 32 (2016-2017) Reindrift Lang tradisjon-unike muligheter

²² Sametinget - Sametingsmelding om reindrift 2016

fylkesmenn sine nettsider viser det seg at Fylkesmann i Trøndelag har publisert gjeldene distriktsplaner på deres hjemmeside. Det har ingen andre fylkesmenn gjort.

Konsesjonsbehandlingen av vindkraftsaker har over en periode vært omstridt og fått mye mediaoppmerksomhet de siste årene. Norges vassdrags og energidirektoratet (NVE) har vurdert mulighetene for forbedringer i konsesjonsbehandling av vindkraftsaker og påpeker behov for en ny nasjonal informasjonsportal der relevant kunnskap virkninger og saksbehandling av prosjekter innenfor vindkraft.²³ Olje og energidepartementet tok anbefalingen fra NVE til følge og slår fast i St. Meld. 28²⁴ at en slik informasjonsportal skal utvikles.

Regjeringen og Sametinget har omtalt at det er behov for mer informasjon om reindrift til samfunnet, arealplanleggere og utbyggere.²⁵ Myndigheter med ansvar for reindrift kan i større grad enn i dag prioritere informasjonsarbeid.

Fylkesmannen har et særlig samordningsansvar for å følge opp nasjonal politikk og være en informasjonskanal ut til kommuner og fylkeskommuner. Fylkesmannen er en hovedaktør i å bygge kompetanse om reindrift og reindriftsrettigheter hos fylkeskommuner og kommuner. Fylkesmannen og Landbruksdirektoratet kan i større grad prioritere arbeidet med informasjon og veiledningsmaterieell på henholdsvis regionalt og nasjonalt plan.

²³ NVE- Rapport, bokmål nr 3-2020 Konsesjonsprosessen for vindkraft på land

²⁴ Olje og energidepartementet Meld.St 28 (2019-2020) Vindkraft på land

²⁵ Sametinget - Sametingsmelding om reindrift

4.8 Behov for nytt veiledningsmaterieil

Våre resultater tyder på at veiledningsmaterieil om reindrift, arealinngrep og konsekvensutredninger kan forbedres. Dagens plan- og bygningslov har fungert siden 2008 og distriktene, kommunene, fylkesmann og andre har fått mer erfaring i praktisk bruk av loven. Det kan derfor være naturlig at man nå lager en veileder for reindrift og plan- og bygningsloven. Arbeidet krever samarbeid mellom næringen og myndigheter med erfaringer fra plan- og arealsaker og reindrift. Landbruks- og matdepartementet har startet en prosess på en slik veileder.

Eksisterende veileder reindrift – konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven som ble utarbeidet i 2009 bør også erstattes med en ny veileder. Våre resultater tyder på at denne er lite kjent og Landbruksdirektoratet tror ikke den har vært brukt i så stor grad som ønskelig av kommuner og utbyggere. Gjennom en ny veileder om konsekvensutredninger bør man vise til gode eksempler og stille tydeligere forventninger til hvordan utredningene kan utformes og gjennomføres rent metodisk.

Kommuner, NVE, direktoratet for mineralforvaltning og andre direktorat som har en rolle som ansvarlig myndighet jf. Forskrift om konsekvensutredning bør oppfordres til å stille tydelige krav til utredninger innenfor reindrift. Det bør stilles mer inngående krav til dialog og medvirkningsprosess samt en mer vitenskaplig gjennomføring av innhenting av informasjon fra reindriften. Det kan vurderes om det er hensiktsmessig å lage felles kriterier som skal oppfylles i en nasjonal standard for konsekvensutredninger der reindrift er tema.

71 % av distriktene svarer at det er behov for en nasjonal standard for konsekvensutredninger innenfor reindrift. Man kan da utforme ett dokument mer likt Statens vegvesens håndbok v712²⁶ der man utformer metodikk for hvordan konsekvensene for reindrift skal vurderes. En slik standard for reindrift hadde på sikt vært å anbefale.

4.9 Vurdering av planfaglig ressurs i kommunene og ressurscenter

Undersøkelsen viser også at flere distrikter ønsker en faglig stilling i flere samiske reindriftsområde som kan bistå distriktene i plan- og arealsaker.

Planressursen i Nord-Trøndelag opplyser at han mottar tilbakemelding fra kommunene om at de ser stor nytte i å ha et kontaktpunkt som er tilgjengelig. Når for eksempel kommuneplanens arealdel skal ut på høring er det enkelt å sende den til planressursen som tar saken videre til de berørte partene. Planressursen sitter på kompetanse om reinbeitedistriktene og vet hvem de skal kontakte. Erfaringen viser at når sakene bare blir sendt til distriktene, så vil det i de fleste tilfeller føre til betydelig forsinkelse i saksgangen. Planressursen fører dermed til raskere saksgang ved at det blir tatt et ansvar for plan- og arealsaken tidlig i prosessen.

Landbruksdirektoratet ser at stillingen kan være personavhengig. Planressursen i Nord-Trøndelag hadde erfaring fra offentlig forvaltning og reindrift før han tiltrådte i prosjektet og har et bredt saksfelt, ikke bare plan- og bygningsloven, men også energiloven, jordlov, motorferdselsloven m.m. Han bistår også med generell rådgivning blant annet gjerdesaker, søknad om RUF-midler etc.

For en planressurs som ikke har en denne erfaringen som planressurs i Nord-Trøndelag har eller er nyutdannet, så kan stillingen bli utfordrende hvis den blir for omfattende. Før det eventuelt

²⁶ Konsekvensanalyser – statens vegvesen håndbok V712

https://www.vegvesen.no/_attachment/704540/binary/1273191?fast_title=H%C3%A5ndbok+V712+Konsekvensanalyser.pdf

blir opprettet en stilling som planressurs i et reinbeiteområde så må det foretas en vurdering av hvilke type arbeidsoppgaver som er vesentlige i reinbeiteområde og om oppgavene skal avgrenses.

Planressursen mener også at det geografiske arbeidsområde ikke bør begrenses til reinbeiteområde, men hva som anses hensiktsmessig i forhold til arbeidsmengde. Dersom man har tre til fire planressurser på landsbasis så kan disse fint jobbe sammen og utveksle erfaringer ved bruk av digitale systemer som teams o.l. Videre så mener planressursen at NRL er en naturlig eier av planressurs/rådgivningstjenesten for reindrifta. Kontorsted hos en typisk reindriftskommune er fornuftig og gir synergieffekter for begge parter.

Landbruksdirektoratet ser også at flere planressurser i reinbeiteområdene med kontorsted i en rein- driftskommune vil gi en god balanse i et team. De kan utveksle erfaringer og kunnskap med hverandre, samt bistå ved fravær o.l. Når det blir ansatt en ny planressurs i stillingen vil det sannsynligvis være noen med erfaring i gruppa som kan være behjelpelig med opplæring.

På den andre siden så kan organiseringen opp mot en kommune ha både fordeler og ulemper. Rollen til planressursen kan virke noe utydelig, spesielt for de kommunene som ikke har planressursen i sin kommune. Det er viktig at det foretas en rolleavklaring i forhold til de andre kommunene i området. I tillegg kan det være at planressursen med kontorsted hos en kommune ikke gir den nødvendige tillit til reinbeitedistriktene om at planressursen taler deres sak.

Når det gjelder tilgjengelighet mener planressursen at tjenesten må være lett tilgjengelig med lav terskel for å ta kontakt og at gjensidig tillit og åpen dialog er viktig. Plan- og bygningsloven er komplisert for de som ikke jobber med det til daglig og planressursen har en viktig oppgave med veiledning og å gi informasjon om hvilke muligheter reindrifta har i de ulike sakstypene innenfor arealforvaltning.

Landbruksdirektoratet støtter i utgangspunktet at tjenesten bør være lett tilgjengelig med lav terskel, men ser også at den lave terskelen kan gi utfordringer i forhold til kapasitet hos planressursen ved at oppgaven kan bli uoverkommelig.

Planressursen mener også at behovet for rådgivning på alle områder i reindriften sannsynligvis vil øke etterhvert, spesielt hvis foreslåtte endringer om å lovfeste konsultasjoner i sameloven trer i kraft. Konsultasjonene skal sikre at samiske interesser kommer tidlig inn i prosessene, og at de har mulighet til å påvirke beslutningene. Endringene vil medføre konsultasjonsplikt for fylkeskommune og kommune.

Prosjektet skal evalueres. I evalueringen bør man ha fokus på omfang av arbeidsoppgaver, rollen og plassering av stillingen administrativt.

Ressursenter

Underveis i arbeidet med utredningen har Landbruksdirektoratet tidlig diskutert mulige måter distriktene kan få bistand til i deres arbeid med plan- og arealsaker. Landbruksdirektoratet valgte derfor å spørre både reinbeitedistriktene og kommuner/utbyggere om dette direkte i spørreundersøkelsene.

Som omtalt i resultatene så signaliserer de fleste av distriktene og kommunene/utbyggerne at ved valg mellom alternativer er ett ressursenter som kan bistå distriktene i plan- og arealsaker, noe som bør etableres. Landbruksdirektoratet anser dette som ett signal på at de ulike aktørene ser ett behov for en ekstern støttetjeneste som kan bistå distriktene i plan- og arealsaker. Behovet er

også omtalt i media nylig der stiftelsen Ovddos har igangsatt ett forprosjekt der målet er å etablere ett lignende senter²⁷.

Ett ressurscenter/rådgivningscenter vil kunne bli ett tilbud der distriktene kan få faglig bistand. Man vil ved ett slikt center kunne bygge opp ett fagmiljø som står på egne bein, og som har avstand til både private utbygningsaktører og offentlige myndigheter, noe som kan bidra til en stor grad av tillit til tjenesten. Senteret bør ha fokus på opplæring av distriktene om interne og eksterne forhold slik som for eksempel utarbeidelse av distriktsplaner og deltakelse i planprosesser. Senteret bør også være ett bindeledd mellom forskere og reindriften.

Rammer for hva ett slikt center skal inneholde må vurderes nøye. Blant annet forankring i reindriften, administrativ tilknytning, avklaring av rolle og mulige arbeidsoppgaver vil stå sentralt.

Etableringen av ett slikt center vil kunne ha mange fordeler for reindriftsnæringen. Imidlertid vil opprettelsen også kunne ha endel utfordringer i forhold til drift. Landbruksdirektoratet ser spørsmålet om ett ressurscenter opp mot erfaringene fra planressursen i Nord-Trøndelag, og ser at prosjektet i Nord-Trøndelag først må evalueres.

²⁷ Ovddos - <https://www.ovddos.com/post/vi-starter-opp-et-ressurs-og-r%C3%A5dgivningscenter-for-reindrift-i-kautokeino?fbclid=IwARoYknSolpdrn5xdTueZ1Ow7dCFHwbuoSy0yjdXjPsz-u-L1Yc2yQ9J7ock>

5 Plankonsulenter – kjøp og effekter

5.1 Plankonsulenter i reindriften

Kommunene engasjerer plankonsulenter når de trenger bistand i arbeid med for eksempel kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner. Plankonsulentene brukes også av offentlige og private utbyggere for å få utarbeidet ulike fagrapporter og konsekvensutredninger

Landbruksdirektoratet har tatt en gjennomgang av plankonsulenter som gjennomfører planarbeid og utredninger innenfor tema reindrift. Gjennomgangen er gjort ved å søke frem gjennomførte utredninger på internett samt en enkel gjennomgang av aktørenes hjemmesider.

Landbruksdirektoratet har nedenfor listet opp noen firma som er brukt innenfor utredning av reindrift i ulike plan og konsesjonssaker. Listen er ikke uttømmende.

- Sweco
- Rambøll
- Asplan viak
- Naturrestaurering AS
- Protect Sápmi (Stiftelse)
- Multiconsult AS
- Norce (tidligere Norut)
- NINA
- Ecofact
- Norconsult
- Bioforsk
- Cowi
- Fjelldriv

Landbruksdirektoratets gjennomgang av konsulentbransjen viser at få av de overnevnte firma profilerer seg tydelig innenfor reindrift. Unntaket er Naturrestaurering AS og Protect Sápmi som tydelig profilerer at de også gjennomfører konsekvensutredninger innenfor reindrift.

5.2 Valg av plankonsulenter hos kommuner og utbyggere

Kommuner lyser ut større oppdrag for å gjennomføre ulikt planarbeid i tråd med lov og forskrifter om offentlige anskaffelser. Også andre offentlige aktører og tiltakshavere er omfattet av regelverket for offentlige anskaffelser. Private utbyggningsaktører står mer fritt ved kjøp av plankonsulenttjenester.

Ofte lyses oppdraget ut som en helhet der planarbeid og konsekvensutredning som ønskes gjennomført omfatter flere ulike tema. Ut fra en vurdering som gjøres etter forskrift om offentlige anskaffelser tildeles oppdraget den aktøren som har det beste løsningsforslaget for oppdraget.

I vurderingen inngår blant annet pris, kompetanse og tidsaspekt. Det er ikke uvanlig at tilbydere av plantjenester samarbeider om et prosjekt og at man knytter til seg en underleverandør med nøkkelkompetanse om ett tema feks. innenfor reindrift.

Krav til kompetanse omtales blant annet i St. Meld 28²⁸ der det slås fast at tiltakshaver selv kan velge hvem som skal utføre utredningen, men utreder må ha relevant faglig kompetanse.

Det at kommunene og offentlige og private utbyggere velger konsulent betyr også at de velger hvilken kompetanse de vil benytte gjennom resten av planarbeidet. For reindriften er dette ett viktig valg. Dersom kommunene velger en plankonsulent med lite kunnskap om reindrift vil dette kunne få konsekvenser for hvilke funn som blir avdekket i utredningen. Landbruksdirektoratet er av den oppfatning at jo mindre kunnskap en utreder har om reindrift, jo større krav stilles til dialog og medvirkningsprosesser plankonsulentene har planlagt opp mot reindriften i området. Man skal gjennom slike utredninger avklare fakta om reindriften og beskrive hvordan distriktets arealbruk er for senere å vurdere hvilke konsekvenser en utbygging vil få for reindrifta. For å få mest mulig informasjon kreves det at utreder har en vitenskapelig tilnærming til hvordan man går frem for å intervju distriktet/reineierene på en slik måte at kunnskapen om reindriften i området senere synliggjøres korrekt i utredningen. I dialog mellom reindrifta og plankonsulenter er det mange forhold som påvirker dialogen, noen sentrale momenter er her kunnskap om reindrift, språk, og tid som settes av til dialog og til å skrive ferdig utredningen.

Planfaglige konsulenter jobber innenfor en begrenset ramme både økonomisk og tidsmessig. Rammen settes av bestiller. Kommunen/utbygger som aktør ønsker ett best mulig beslutningsgrunnlag ut fra begrensede økonomiske rammer og tid. Om tidsfrist for oppdraget er kort og vektlegges av bestiller, vil det faglige handlingsrommet for gode medvirkningsformer kunne reduseres. Dette er forhold som igjen kan påvirke den faglige kvaliteten i utredningene som utarbeides og som kan være negativt for reindriften.

Kommunene og offentlige utbyggere bør i saker der reindrift blir berørt, fokusere på å få konsulenter med kompetanse på reindrift. Disse bør beskrive hvordan dialog og medvirkningsprosesser med reindrifta skal håndteres, slik at mulige konsekvenser for reindrifta blir synliggjort. I dialog og medvirkningsprosesser er det viktig at det tas hensyn til samisk språk.

5.3 Reindriftens kjøp av plankonsulent tjenester

Plankonsulentbransjen inneholder både store internasjonale aktører og små og mellomstore bedrifter. Mange av bedriftene har lang erfaring i å utarbeide plandokumenter og gjennomføre utredninger der reindrift er tema.

Plankonsulenter er brukt til utredninger innenfor reindrift i mange år allerede. Reindriftsnæringen har høstet erfaringer i forhold til faglig innhold og slik fått tillitt til deler av bransjen. Imidlertid er det også å forvente at andre konsulenter som har gjennomført vurderinger av konfliktfulle plan- og arealsaker er noe mindre populære hos næringen. Slik er det innenfor mange ulike fagfelt og er derfor ikke unormalt. Målet bør være at man gjennom gode standarder og ett robust regelverk og retningslinjer sikrer at utredninger om reindrift blir kvalitativt så godt at innhold og vurderingene blir gjort etter like metoder, uansett hvilken plankonsulent som får oppdraget.

Våre resultater viser at 84 % av distriktene mener at den faglige kvalitet på konsekvensutredningene som lages av plankonsulentene er dårlig eller meget dårlig samt at avbøtende tiltak og sumvirkninger er mangelfullt beskrevet. Dette er ett meget tydelig signal. At kvalitet på leverte utredninger varierer mellom aktørene i bransjen er for øvrig noe som også Landbruksdirektoratet har erfart.

²⁸ Olje og energidepartementet Meld.St 28 (2019-2020) Vindkraft på land

Plankonsulenter i Norge brukes i stor grad til ulikt planarbeid både av kommuner, fylkeskommuner, statlige etater og private. Når det gjelder reindrift er det relevant å påpeke at samme plankonsulent kan utarbeide en kommuneplan i en kommune for senere å få oppdrag der man i samme kommune, skal utrede en plansak på vegne av reindriften. I mange tilfeller kan dette være uproblematisk, men i større konfliktfulle arealsaker vil dette kunne være problematisk.

Landbruksdirektoratet kjenner til eksempler på at distriktene har valgt å ikke samarbeide med utredere når konsekvensutredninger skal lages. Dette kan trolig skyldes at distriktene har lav tilitt til enkelte konsulenter som er valgt av utbyggere. Riseth²⁹ har studert konsekvensutredninger i reindriften. Han omtaler blant annet:

“Vi har gått i gjennom en del utbyggingssaker, men er enda ikke ferdig med å studere dette. Når det gjelder selve utredningene konstaterer vi at selv om det gjøres mange bra utredninger som ivaretar reindriftssamenes kunnskaper på en tilfredstillende måte, så finnes det på feltet KU og reindrift: (1) utredere med utilstrekkelig reindriftsfaglig kompetanse, og (2) forskere/utredere som ikke holder forskningsetisk standard. Dette er et problem som bidrar til å undergrave intensjonen med KU-reglene. Spørsmålet er hva som kan gjøres med dette. En mulig vei kunne evt. være å innføre en type sertifiseringsordning. Vi vil ikke anbefale en slik løsning. Motargumentet ville være: Hvem er både kompetent og uavhengig nok til å stå for sertifiseringen? Vi vil istedet tilrå: (1) at det opprettes et offentlig register over personer som gjennomfører KU og tilsvarende utredninger. Registeret måtte inneholde utdanning og praksis og helst ha en database hvor utredninger legges inn slik at interesserte kan gå inn og lese gjennomførte utredninger. (2) At reinbeitedistrikter/siidaer får en formell rett til å godkjenne utredere på forhånd.”

Ovenfor omtales helt sentrale forhold som har stor betydning. Det virker som det er forbedringspotensiale i bransjen og tiltak som kan øke tilliten til bransjen hos reindriften foreslås i kapittel 5.4.6. Landbruksdirektoratet er likevel av den oppfatning at tjenester fra plankonsulenter med fordel kan kjøpes av reindriften for å bistå reinbeitedistrikter i arealsaker. Konsulentbransjen består av firma som har stor kompetanse og erfaring innenfor relevant regelverk, medvirkning og planprosesser. At reindriften også kan benytte denne kompetansen har mange fordeler, men også noen ulemper som beskrives nedenfor i kapittel 5.4.

5.4 Effekter av kjøp av plankonsulent tjenester

Gjennom arbeidet med spørreundersøkelsen og denne utredningen kommer det frem mulige effekter for de ulike aktørene som er involvert i plan- og arealsaker. Effektene berører ulike problemstillinger. Nedenfor drøftes noen sentrale forhold.

5.4.1 Bruk av plankonsulenter kan gi bedre og raskere hørings svar

Både kommuner, utbyggere og andre involverte myndigheter er opptatt av at planprosessen skal være forutsigbar og at vedtak i sakene kan gjøres så riktig og raskt som mulig. Undersøkelsene våre tyder på at distriktene er veldig presset på tid da antallet arealsaker og henvendelser er stort idag. Erfaringene ifra prosjektet i Nord - Trøndelag peker også på at gjennom bruk av plankonsulent så får distriktene mulighet til å svare på flere henvendelser og høringer på en bedre og raskere måte. Viktigheten av gode høringsmerknader bekreftes ytterligere av våre resultater ifra spørreundersøkelsen til kommuner og utbyggere. De opplyser at dersom det oppstår motstridende informasjon om arealbruk, så oppgir 6 respondenter, 42,8 %, at de vektlegger

²⁹ Jan Åge Riseth - Konsekvensutredninger for reindriften - en evaluering (udatert, sluttrapport til RUF)

skriftlige innspill fra distriktene mest. Resultatene tyder på at skriftlige innspill altså har større betydning enn distriktsplan og arearealbrukskartene.

Bruk av plankonsulenter gir også tilgang til tekniske hjelpemidler for eksempel gjennom bruk av avanserte kart og illustrasjoner. Man kan gjennom bruk av gode illustrasjoner i 3 D og gjennom bruk av reindriftens arealbrukskart på en ny og bedre måte visualisere hvordan ett arealinngrep vil se ut og hvilke særverdiområder som berøres.

Også kommuner og utbyggere ser fordeler hvis distriktene får bistand fra konsulenter. 50% av respondentene i vår undersøkelse er noe enig i at det anses som en fordel for reinbeitedistriktet om de kjøper tjenester fra planfaglige konsulenter for å sikre reindriftas interesser i plan- og arealsaker bedre.

5.4.2 Økt kompetanse om relevant regelverk og planprosesser

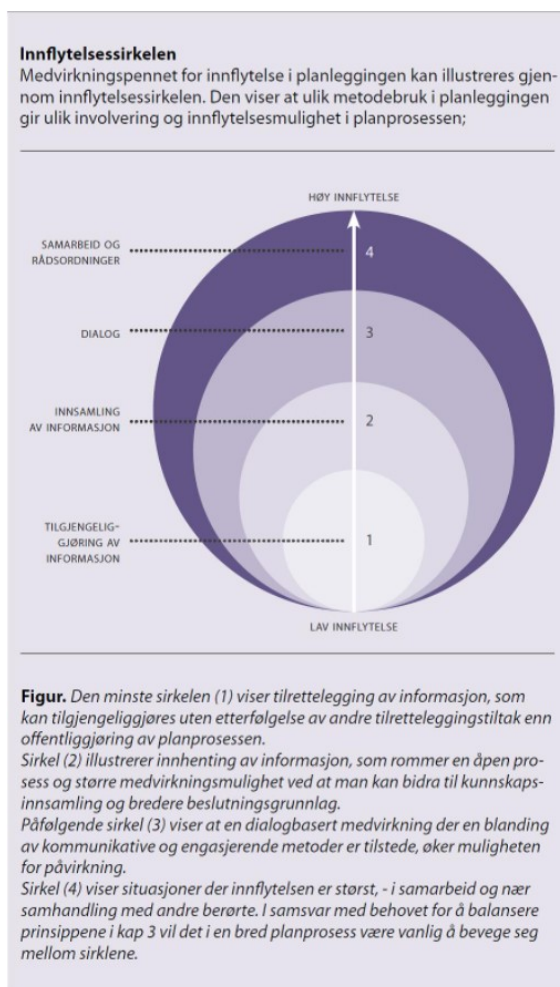
Mange distrikter oppgir selv i vår spørreundersøkelse at deres kompetanse om planprosess og lovverk styrkes ved kjøp av tjenester fra plankonsulenter. Plankonsulenter har ofte lang erfaring fra ulike former for planarbeid og har god kunnskap om plansituasjonen i en kommune. Gjennom samarbeid får reindriften tilgang til en bred kompetanse som distriktene kan ta lærdom av gjennom felles arbeid med konkrete plan- og arealsaker. At distriktene kan få økt egen kompetanse om relevant regelverk og planprosesser kan være positivt for reindriften. Ulempen kan imidlertid være at distriktene kan gå glipp av intern læring og derfor blir avhengig av å kjøpe bistand i nye plan- og arealsaker. For å unngå dette bør distriktene være bevisste på utfordringen ved kjøp av tjenester og forsøke å få egen læring som kan gjenbrukes i nye saker.

5.4.3 Bruk av plankonsulenter kan bidra til bedre medvirkning og mer innflytelse

Det kan være viktig at distriktene kommer i posisjon for bedre dialog og samarbeidsordninger som sikrer innflytelse i plan- og arealsaker. Gjennom god medvirkning kan dette sikres. Imidlertid krever dette at det opprettes noen rammer og gode eksempler som tydeliggjør krav i lovverket mer konkret. Gode medvirkningsprosesser krever mye tid og ressurser noe som ofte er en mangelvare underveis i planprosessen. Hvordan medvirkningsprosessene planlegges og utformes er det kommunene, ansvarlige myndigheter og utbyggerne selv som bestemmer. Landbruksdirektoratet er derfor opptatt av at distriktene bør få veiledning og informasjon om betydningen av at de selv er tydelig i deres forventning til prosess når arealsaker skal gjennomføres. Dette kan spesielt gjelde mot kommuner, som oftest har beslutningsmyndighet i plan- og arealsaker.

Figur 24 viser hvor viktig medvirkning i planleggingen er og hvordan medvirkning øker graden av innflytelse.³⁰

³⁰ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/reguleringsplanveileder/id2609532/?ch=6>

Figur 24: Innflytessirkelen

Distriktene bør komme tidlig inn i planprosessene. Da kan de få uttrykt sine forventninger til hvordan medvirkningen og dialog kan sikres for å gi best mulig resultat i plan- og arealsaker. Gjennom slikt arbeid kan distriktene komme høyere opp i grad av innflytelse jf. figur 24 ovenfor. Et tiltak som kan vurderes er at distriktene kan komme med innspill til kommuneplanens arealdel. Tiltaket kan være en ny arbeidsmetodikk som i større grad sikrer dialog og samarbeid. Dette forplikter imidlertid begge veier og distriktene må da prioritere tidlig planfase, altså helst ved varsel om planoppstart.

Her kan plankonsulentene ha en pådriverrolle fordi de er eksperter på planprosesser og kan hjelpe distriktene med å være aktive i kritiske faser under en planprosess. Planprosesser går gjerne over år og aktivitetsnivå fra både utbygger/kommuner og aktørene som berøres vil variere, det er derfor viktig at distriktene er aktive på de riktige og kritiske punktene i en planprosess, og da så tidlig som mulig. Plankonsulenter kjenner lovverket godt og har kunnskap om det faglige handlingsrommet samt til krav til prosess. Ikke minst vil distriktene da lettere kunne lage tydelige og gode faglige innspill til kommuner og andre. Er distriktene ikke aktiv tidlig i prosessene skal det mer til for å endre planen eller få medhold i krav senere i planprosessen.

Gjennom bruk av plankonsulenter får distriktene tilgang til kompetanse over ett bredt fagfelt. Man har blant annet innenfor fagmiljøet som arbeider med plansaker over lang tid hatt stort fokus på nye medvirkningsprosesser og bruk av moderne kart og GIS analyser som i fremtiden også kan brukes for på en tydeligere måte få frem budskap om reindrift.

5.4.4 Bruk av plankonsulenter kan være ny stor kostnad for distriktene

Bruk av plankonsulenter kan være en kostnad for reinbeitedistriktene som belaster økonomien i næringa fordi kostnadene kommer i tillegg til andre driftskostnader.

Tabellen nedenfor viser distriktenes totale kostnader fra 2009 – 2018.

Tabell 3: Totale kostnader i perioden 2009 - 2018

Tabell 4.4.9 Totale kostnader i perioden 2009-2018 etter kostnadsart (1 000 kroner)

Kostnadsart	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Andel av total i 2018	Endring 2009-2018
Frakt/transp	9 469	6 320	4 198	3 950	5 065	5 051	5 630	4 589	3 620	6 027	3 %	-36 %
Varekjøp	17 243	22 171	25 648	23 126	33 138	33 923	36 987	33 824	28 278	28 777	13 %	67 %
Reiser	1 979	3 708	2 498	2 564	2 590	3 023	3 619	4 325	4 235	3 473	2 %	75 %
Utstyr	19 347	26 155	23 531	28 507	18 784	30 879	32 994	40 224	39 734	39 904	18 %	106 %
Kjøretøy og maskiner	26 411	29 982	27 651	29 419	28 157	38 290	33 730	38 538	31 633	33 043	15 %	25 %
Bygn./anlegg	14 629	8 429	5 687	6 113	4 835	4 775	8 412	8 143	6 193	7 240	3 %	-51 %
Avskrivn.	29 220	28 935	30 106	31 322	37 481	35 825	38 959	45 952	38 447	38 094	17 %	30 %
Strøm/energi	5 373	7 404	7 073	6 503	7 526	8 767	8 480	9 476	8 739	8 791	4 %	64 %
Administr.	5 183	7 026	8 678	6 450	5 992	6 357	6 916	8 504	8 839	7 674	3 %	48 %
Leie	4 347	3 865	4 178	3 971	3 063	5 872	7 013	8 745	7 476	6 896	3 %	59 %
Forsikringer	3 305	3 364	3 669	3 373	3 902	4 308	4 750	6 263	4 893	5 684	3 %	72 %
Salg og reklame	664	600	567	478	773	1 109	692	689	282	161	0 %	-76 %
Fremmedtjenester	14 809	17 266	12 532	16 799	18 618	18 937	20 994	19 440	12 925	14 976	7 %	1 %
Provisjon	0	11	6	0	0	0	139	0	0	0	0 %	0 %
Diverse	7 230	7 472	7 406	11 680	21 423	11 600	13 806	17 963	20 191	23 756	11 %	229 %
SUM	159 209	172 708	163 428	174 255	191 347	208 716	223 121	246 675	215 484	224 495	100 %	41 %

Tabell 3 viser at kontoen fremmedtjenester varierer i årene 2009-2018. Antallet og omfanget på planlagte arealinngrep varierer også fra år til år og dette vises på kostnadene under kontoen fremmedtjenester, som inkluderer juridisk bistand og konsulentbruk.

En gjennomgang av distriktsregnskapene i perioden 2019-2017 viser at det er vanskelig å avdekke hvor stort omfang kjøp av plankonsulenter har fordi slike kjøp ofte inngår i posten felleskostnader. Enkelte ganger spesifiseres imidlertid slike kostnader i regnskapets noter, særlig når det handler om kostnader til ett større prosjekt. Våre resultater viser at det er sannsynlig at mange distrikter også i fremtiden ønsker å kjøpe inn plankonsulenttjenester i de mest utfordrende arealsakene.

Som nevnt tidligere er det mulig å søke til RUF om juridisk bistand i plan- og arealsaker. Det er også mulig å søke om tilskudd til faglige tiltak for å fremme reindriften. Den økonomiske kompensasjonen avgjøres av RUF-styret etter oppgitt søknadsbeløp med beskrivelse av tiltaket og budsjetterte kostnader for tiltaket sammen med finansieringsplan. Det bør komme tydelig fram at dette også gjelder støtte til plankonsulenter i plan- og arealsaker. Offentlig timesats bør også fremkomme.

Distriktene har idag store faste kostnader og bruk av plankonsulenter på timebasis er kostbart. Kontakt med aktører i konsulentbransjen som har foretatt utredninger innenfor reindriften viser at pris pr. time er fra kr 950 til kr 1200 uten mva. Ved langsiktige rammeavtaler med plankonsulenter vil timeprisen gå ned. Dersom distriktene innhenter tilbud fra flere plankonsulenter slik at de må konkurrere om oppdraget, kan man oppnå en lavere pris.

Distriktenes økonomiske situasjon tilsier at det kan gi utfordringer på andre områder dersom distriktet øker sine kostnader til konsulenter. Det er mulig at de må nedprioritere for eksempel infrastruktur i eget distrikt.

5.4.5 Distriktenes eget ansvar kan reduseres

Distriktenes eget ansvar som aktør i dagens planlegging er sentralt i dette arbeidet. Distriktene må jobbe aktivt for å ivareta sine interesser. Det vil imidlertid være en grense for hva som kan forventes av distriktene i oppfølging av plan- og arealsaker. Dersom en økning i utbyggingsprosjekter fortsetter, er det sannsynlig at antallet arealsaker vil overgå distriktenes kapasitet til å ivareta sine egne interesser. En mulig negativ konsekvens av kjøp av plankonsulent tjenester vil være at distriktene selv involverer seg mindre i de konkrete arealsakene. De kan da gå glipp av mye informasjon og få svekket innsikt og mulighet til aktiv kunnskapsdeling mellom planleggere og reindriften. Dersom distriktet senere kommer i en situasjon der de ikke kan benytte en plankonsulent, så kan distriktet stå svakere enn tidligere. Dette taler for at man bør vurdere tiltak som kan styrke distriktene administrativt fremfor å legge opp til kjøp av konsulenttjenester.

5.4.6 Kompetansekrav og godkjenningsordning for plankonsulenter

Man har innenfor byggesaksfeltet en frivillig sentral godkjenningsordning som viser at foretaket oppfyller kravene i byggesaksforskriften til faglige kvalifikasjoner, rutiner for kvalitetssikring og seriøsitet³¹. Det er Direktoratet for byggkvalitet som administrerer denne godkjenningsordningen og som behandler søknader. Bestillere av oppdrag kan da legge inn krav om at firma som skal tildeles oppdrag skal inneha denne godkjennelsen.

Det finnes idag ingen tilsvarende sertifiseringsordning for å kunne utarbeide ulike arealplaner og utredninger innenfor plan og konsesjonssaker. Det er ikke kompetansekrav og heller ikke muligheter for kontroll og sanksjoner dersom utredningene i plan og arealsaker ikke holder en god faglig standard.

St. Melding 28 Vindkraft på land omtaler også kompetansekrav uten at dette omtales nærmere. Det oppsummeres på side 8 blant annet (vår understrekning): *“Det skal legges til rette for medvirkning fra reindriften fra et tidlig stadium. Fylkesmannen som reindriftsmyndighet må også involveres tidlig i utredningsprosessen. Utredning må ha reindriftsfaglig kompetanse. Reindriftens arealbrukskart og reindriftens egen beskrivelse av arealbruken skal legges til grunn for utredningene. Samlede virkninger for reindriften skal vurderes og vektlegges i konsesjonsbehandlingen. Sametinget, reindriften og eventuelt andre samiske interesser skal konsulteres.”* Videre omtales kompetansekrav på side 40: *“Det er avgjørende at utredning har nødvendig reindriftsfaglig kompetanse og kjennskap til reindriften og viktige områder for næringen. Utredning må tilegne seg kunnskap om reindriftens bruk og hvilken effekt tidligere tiltak i det aktuelle området har hatt på reindriften. Tradisjonell og lokal kunnskap må anerkjennes og tas i bruk i forvaltning av arealene”.*

Hva reindriftsfaglig kompetanse er ikke definert og problemet er omtalt i forskning.³² Mangelfull kompetanse om reindrift samt evnen til å få innhentet denne kunnskapen kan være en av årsaken til at mange utredninger innenfor reindrift ofte får kritikk fra reindriften selv. Særlig er det utfordrende at de samlede konsekvensene ikke blir synliggjort og vurdert på en god måte. Dersom vurderingene er mangelfulle vil også de avbøtende tiltakene for reindrift bli lite konkrete. Det kan være en fordel om det på sikt kan etableres en frivillig sentral godkjenningsordning for planfaglige konsulenter, innenfor tema reindrift i plan og konsesjonssaker.

³¹ Direktoratet for byggkvalitet: <https://dibk.no/sentral-godkjenning/hva-er-sentral-godkjenning/>

³² Jan åge Riseth - Hvilken status har reindriftssamisk kunnskap? Samer i sør årbok nr 13

6 **Anbefaling**

Reindriftas arealinteresser ivaretas av mange ulike lover og utfallet i konkrete saker beror i stor grad på den enkelte beslutningstakers faglige skjønn om skadevirkningene av ett tiltak er akseptable i forhold til tiltakets nytteverdi.

Ansvar for å ivareta reindrifftsinteressene er idag fordelt på mange myndigheter. Dette kan gjøre ansvarsfordelingen uklar. Det kan med fordel tydeliggjøres ovenfor distriktene hvilke roller de ulike aktørene har og hva som kan forventes av myndighetene mer konkret.

Funn gjennom dette arbeidet tyder på at reindriften fortsatt har store utfordringer med å takle de stadige arealinngrepene som planlegges. Ulike tiltak bør derfor vurderes for å se hva som kan forbedre dagens situasjon for reindriften i forbindelse med plan- og arealforvaltning.

Distriktene har et klart ansvar for å ivareta sine egne interesser. Slik situasjonen er idag ser Landbruksdirektoratet behovet for nye og bedre retningslinjer og veiledere fra myndighetene sin side. Anbefalingen under forsøker å ivareta begge disse aspektene.

Nedenfor fremkommer de viktigste tiltak Landbruksdirektoratet foreslår som kan styrke distriktene slik at de best kan ivareta egne interesser i arealsaker.

6.1 Tydeliggjøre eksisterende ordning

Spørreundersøkelsen viser at 80 % av distriktene er berørt av arealinngrep. Det er 62 % av distriktene som oppgir at antallet arealsaker oppleves utfordrende å håndtere, i tillegg oppgir et stort flertall av distriktene at de har behov for mer kompetanse. Ordningen som eksisterer i dag over RUF, omfatter tilskudd til juridisk bistand for sikring av reindriffts beiterett og støtte i forbindelse med distriktenes arbeid til sikring av reindriffts arealer. Ordningen inkluderer i stor grad det distriktene sier de har behov for bistand til i dag. Det er likevel få distrikter og siidaer som de siste årene har søkt om økonomisk bistand i forbindelse med arealinngrep (se kap. 2.1.1). Det er utarbeidet retningslinjer for juridisk bistand. Dette mangler imidlertid for tilskudd til sikring av reindriffts arealer. Dette tilsier at det kan være behov for å tydeliggjøre ordningen med tilskudd for arbeid til sikring av reindriffts arealer, samtidig må informasjon om ordningen være lettere tilgjengelig.

Tydeliggjøring av eksisterende ordning kan skje gjennom å utarbeide klare retningslinjer. Ordningen bør ha som formål å bidra til å dekke utgifter til planfaglige konsulenter som påføres berørte siidaandeler og tamreinlag, som følge av mulige arealinngrep i deres distrikt. Tilskuddet vil kunne sikre at reindriften får fulgt pågående plan og arealsaker på en bedre måte enn i dag.

Landbruksdirektoratet foreslår at det kan gis støtte på inntil 50% av de totale kostnadene for kjøp av slike tjenester, begrenset oppad til 100 timer. Det innvilges tilskudd basert på antallet dokumenterte timer. Timesatsen følger satsen for juridisk bistand som utgjør kr 1 060 per time (per 1. januar 2020). Videre foreslår vi at det innføres en egenandel på kr 5 000. for at ordningen ikke skal omfatte de minste sakene. Disse regnes som mindre krevende å håndtere for distriktene, og gjennom veiledere vil vi legge til rette for distriktene bedre skal kunne håndtere disse selv.

Det har vært få søknader på eksisterende ordning til nå. Ved en tydeliggjøring av formål bak ordningen vil antallet søknader trolig øke. I beregningen under har vi tatt utgangspunkt i at det innvilges 10 søknader i året til slik bistand:

Hva		Sum
Timesats	100t*1 060,-	106 000,-
Egenandel	5 000	101 000,-
Dekning 50%		50 500,-
Støtte i 10 saker		505 000,-

Vi foreslår at det avsettes 500 000,- for tilskudd til distriktenes arbeid til sikring av reindriftens arealer.

Tilskudd til sikring av reindriftens arealer er typisk er ment å dekke kostnader til planfaglige konsulenter i forbindelse med utredninger, høringsinnspill etc. Dersom reindriftas innsigelser i arealsaker ikke blir tatt til følge, kan det bli nødvendig å søke juridisk bistand og eventuelt ta saken til domstolsapparatet for avgjørelse. Landbruksdirektoratet anbefaler derfor å videreføre avsetningen til juridisk bistand. På grunnlag av tidligere utbetalinger har RUF-styret satt av 320 000 kr til denne ordningen inneværende år.

Landbruksdirektoratet anbefaler at det totalt avsettes 820 000 til ordningen for tilskudd til juridisk bistand for sikring av reindriftens beiterett, og støtte i forbindelse med distriktenes arbeid til sikring av reindriftens arealer.

Tiltak:

- Det avsettes 820 000 til ordningene over RUF § 1-6 bokstav a.
- Landbruksdirektoratet reviderer retningslinjene for RUF § 1-6 andre ledd bokstav a.
- Landbruksdirektoratet vil bruke våre nettsider mer aktivt for å synliggjøre ordningen.

6.2 Behov for opplæring og dialog

Distriktene jobber noe ulikt i behandlingen av plan- og arealsaker. Spørreundersøkelsen viser at mange distrikter har behov for økt kompetanse om planprosesser og lovverk. Landbruksdirektoratet ser at det derfor er behov for at distriktene kan få tilbud om opplæring i planprosesser og relevant regelverk. Dette vil kunne hjelpe distriktene med å håndtere arealsakene og vite når de skal involvere seg. For eksempel bør distriktene prioritere arbeid med kommuneplanen. Det er her de langsiktige areal avklaringene skjer. Dette vil kunne lette arbeidsmengden i arealsaker på sikt for distriktene. Landbruksdirektoratet foreslår at det utarbeides et veiledningshefte for distriktene med informasjon om planprosesser og regelverk.

Antallet arealsaker er en utfordring for distriktene. Det kan være vanskelig å gjøre noe med antallet saker, men kommunene som har reindrift innenfor kommunegrensene kan utfordres på å avholde årlige dialogmøter mellom reinbeitedistriktene og kommunen. Her kan kommunen informere om aktuelle saker og kommende planprosesser. Reindrifta kan komme med sine merknader og vurderinger rundt tema i møte. Fylkesmannens rolle som veileder og pådriver for arbeid med distriktsplan og arealbrukskart bør styrkes. Landbruksdirektoratet foreslår at fylkesmannen får ansvar med å være pådriver mot kommunene i sine reinbeiteområder, for at kommunen skal ta initiativ til slike samlinger. Fylkesmannen skal årlig avholde samlinger med næringa i sine reinbeiteområder. Landbruksdirektoratet foreslår at Fylkesmannen kan styrke

veiledningsrollen ved å ha tema areal på de årlige samlingene. Tema kan være aktuelle regelverksendringer, og om større arealinngrep i reinbeiteområdet som berører flere distrikter.

Tiltak:

- Landbruksdirektoratet utarbeider veiledningshefte om planprosesser og regelverk.
- Fylkesmannen er pådriver for årlige dialogmøter mellom reindrift og kommune
- Fylkesmannen har areal som tema på årlige møter med næringa

6.3 Mal og veileder for distriktsplan

Det er fortsatt distrikter som mangler distriktsplaner. I spørreundersøkelsen svarer de fleste kommunene at distriktsplanene ikke er oppdaterte. Spørreundersøkelsen har også avdekket at distriktene har ulike rutiner for å involvere kommunene i arbeidet med distriktsplaner, og om de ferdige planene sendes til berørte kommuner. Landbruksdirektoratet foreslår at det utarbeides en nasjonal mal og veileder for distriktsplan. Her kan man bygge videre på eksisterende arbeid som er påbegynt. I veilederen mener direktoratet det vil være viktig å ha fokus på:

- Distriktene bør under arbeid med distriktsplan invitere kommunene og andre offentlige myndigheter som for eksempel nasjonalparkforvalter, til samarbeid og drøfte foreløpig utkast til plan.
- Distriktene skal legge frem vedtatt distriktsplan til kommunene, fylkeskommune og fylkesmann, jf reindriftingslovens § 62

I dag er det Fylkesmannen som har rollen som veileder og pådriver opp mot distriktenes arbeid med distriktsplaner og arealbrukskart. Landbruksdirektoratet mener det er viktig at fylkesmannen fortsetter arbeidet med å veilede distriktene i dette arbeidet slik at planene og arealbrukskartene kan holdes oppdaterte i fremtiden. Nasjonal mal og veileder vil da være utgangspunktet for fylkesmannens sitt arbeid.

Tiltak:

- Landbruksdirektoratet utarbeider nasjonal mal og veileder for distriktsplan

7 Kildeliste

7.1 Litteratur

Gro Sandkjær Hanssen og Nils Aarsæther: *Plan- og bygningsloven 2008 – en lov for vår tid?*

Inger Marie Gaup Eira og Mikkel Nils Sara: *Reindriftnæringens erfaringsbaserte kunnskap om reindrift og rovvilt*, 05.03.2017

Jan Åge Riseth: *Hvilken status har reindriftssamisk kunnskap?* Samer i sør årbok nr 13

7.2 Rapporter

NIBIO: *Evaluering av endringer i den offentlige forvaltningen av reindriften*-28.02.2019 prosjektnr. 11381

Svein Bjørk: *Årsmelding 2019 – Planfaglig ressurs for Nord-Trøndelag reinbeiteområde*

LMD/NRL: *Reindriftsavtale 2020-2021*

Riksrevisjonen: *Undersøkelse av behandling av innsigelser i plansaker* - Dokument 3:7 (2018–2019)

Landbruksdirektoratet: *Utfordringer for selvstyre i reindriftnæringen* – Rapport nr 7/2016

Protect sàpmi: *Reindriftsfaglig utredning Davvi vindkraft* - desember 2017

Troms fylkeskommune: *Regional plan for reindrift i Troms 2018-2030*

Landbruks- og matdepartementet: *Reindrift lang tradisjon-unike muligheter* - Meld.St. 32 (2016-2017)

Sametinget: *Sametingsmelding om reindrift 2016*

NVE: *Konsesjonsprosessen for vindkraft på land* - Rapport, bokmål nr 3-2020

Olje og energidepartementet: *Vindkraft på land* - Meld.St 28 (2019-2020)

Jan Åge Riseth: *Konsekvensutredninger for reindriften* - en evaluering (udatert, sluttrapport til RUF)

7.3 Internett

Microsoft: <https://support.microsoft.com/nb-no/forms>

Fylkesmannen: <https://www.fylkesmannen.no/troms-finnmark/landbruk/reindrift/distriktsplan-reindrift/>

Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/statistikker/fysplan>

Regjeringen: <https://www.regjeringen.no/contentassets/f768bd652a744624ac89692195a91b7e/innsigelsesstatistikk2019.pdf>

Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/statbank/table/13008/>

Fylkesmannen: *Eksempelplan for reinbeitedistrikt 10*, <https://www.fylkesmannen.no/contentassets/4bbf8750cec747f694cb3559815e0e55/mal-for-distriktsplan-revidert-2019.pdf>

Troms og Finnmark fylkeskommune: <https://www.tffk.no/tjenester/plan-og-horinger/regionalt-planforum/>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet: *Kommunal og moderniseringsdepartementet* - <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/statlige-planoppgaver/statlige-planretningslinjer-spr/id664274/>

<https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/statlige-planoppgaver/statlige-planretningslinjer-spr/id664274/>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet: <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/statlige-planoppgaver/statlige-planretningslinjer-spr/id664274/>

Direktoratet for byggkvalitet: <https://dibk.no/sentral-godkjenning/hva-er-sentral-godkjenning/>

Troms fylkeskommune: <https://www.tffk.no/tjenester/plan-og-horinger/regionalt-planforum/>

Kommunal og moderniseringsdepartementet: - <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/statlige-planoppgaver/statlige-planretningslinjer-spr/id664274/>

Statens vegvesen: *Konsekvensanalyser* – håndbok V712

https://www.vegvesen.no/attachment/704540/binary/1273191?fast_title=H%C3%A5ndbok+V712+Konsekvensanalyser.pdf

Ovddos: <https://www.ovddos.com/post/vi-starter-opp-et-ressurs-og-r%C3%A5dgivningssenter-for-reindrift-i-kautokeino?fbclid=IwARoYknSolpdrn5xdTueZ1Ow7dCFHwbuoSyoyjdXjPsz-u-L1Yc2yQ9J7ock>

7.4 Tidskrift

Landbruksdirektoratet: Reindriftnytt 1- 2019 s. 28

7.5 Rundskriv

Landbruksdirektoratet: Rundskrift til forskrift om Reindriftens utviklingsfond 2018-13 s. 9

7.6 Avhandlinger

UiB - Ingrid Holtan Fredriksen - Vindkraftutbygging i Finnmark – en studie av medvirkningsprosessene i reindriften - Masteroppgave 15 mai 2020

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:
Stortingsgt. 28, 0161 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA

BESØKSADRESSE:
Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER

BESØKSADRESSE:
Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
